

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

Václav Bojanovský

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

Bezpečnostní situace v Chrudimi v meziválečném období
Bakalářská práce

2022

VáclavBojanovský

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Václav Bojanovský**
Osobní číslo: **H19038**
Studijní program: **B0288A250002 Humanitní studia**
Specializace: **Specializace v historiografických vědách**
Téma práce: **Bezpečnostní situace v Chrudimi v meziválečném období**
Zadávatel katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Autor se zaměří na bezpečnostní poměry města Chrudim v období první republiky. Práce bude obsahovat přehled bezpečnostních složek, které ve městě Chrudim a v okolí tohoto města působily, charakteristiku těchto sborů (postavení, umístění, výzbroj a hlavní úkoly), významné případy, události spojené s bezpečností a důležité objekty (sklady, továrny apod.). Hlavními zdroji budou archivní prameny ze Státního okresního archivu Chrudim (f. Okresní úřad Chrudim ad.), regionální tisk a regionální literatura.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Státní okresní archiv Chrudim, f. Okresní úřad Chrudim
GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha 2019.
MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva, II*, Československá republika (1918-1939), Praha 1999.
DLOUHÝ, Michal, *Století četnické kriminalistiky. Historie kriminalistiky u četnictva na území české republiky*, Cheb 2014.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. května 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **1. května 2022**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. května 2021

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 03. 2022

Václav Bojanovský

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování v první řadě patří vedoucímu mé práce panu doc. PhDr. Tomáši Jiránkovi, Ph. D. za odborné vedení bakalářské práce, za cenné rady, odbornou pomoc, připomínky i názory, které mi pomohly při zpracování práce. Dále chci poděkovat vedoucímu Státního oblastního archivu v Chrudimi panu Mgr. Petru Bočkovi, který mi vyšel vstříc při zpracovávání informací z archivu.

ANOTACE

Tato bakalářská práce je zaměřena na bezpečnostní situaci města Chrudim v meziválečném období. Práce obsahuje informace a charakteristiky jednotlivých působících bezpečnostních sborů ve městě ve všeobecné podobě. Jsou zde popsány zločiny, závažné zločiny a události spojené s bezpečností. V práci najdeme i přehled objektů a podniků důležitých pro obranu státu.

KLÍČOVÁ SLOVA

bezpečnostní sbory, četnictvo, chrudim, meziválečné období, komunální policie, civilní protiletectká obrana, vojenské letiště, bezpečnost

TITLE

The security situation in Chrudim during Interwar period

ANNOTATION

This Bachelor thesis is focused on security situation in city of Chrudim during the Interwar period. This thesis contains information and characteristics of individual acting security forces in the city in a general form. Crimes, serious felonies and events associated with security and safety are described in this thesis, as well a overview of objects and companies important for defense of the state.

KEYWORDS

Security forces, Gendarmerie, Chrudim, Interwar period, Municipal police, Civil air patrol, Military airport, Security

Obsah

ÚVOD	10
1 Město Chrudim	12
1.1 Obyvatelstvo	12
1.2 Doprava	13
1.3 Školství.....	13
1.4 Průmysl	15
2 Bezpečnostní sbory	17
2.1 Policie.....	17
2.1.1 Struktura.....	18
2.1.2 Úkoly	18
2.1.3 Výstroj a výzbroj policie.....	19
2.2 Specifika obecní policie	20
2.2.1 Úkoly	21
2.3 Četnictvo	22
2.3.1 Struktura.....	22
2.3.2 Úkoly	24
2.3.3 Výstroj a výzbroj	25
3 Bezpečnost města Chrudim	26
3.1 Oběžníky ohledně bezpečnosti.....	26
3.2 Demonstrace a nepokoje	27
3.3 Evidence cizinců	31
3.4 Přestupky živnostenského řádu	32
3.5 Mravnost	34
3.6 Vyzvědačství	35
3.7 Nelegální držení zbraní	36
3.8 Bezpečnost v dopravě	37
3.9 Přestupky z nedbalosti.....	38
3.10 Závažné zločiny	39
3.11 Návštěva prezidenta Beneše ve městě Chrudim při příležitosti závěrečných vojenských cvičení.....	42
3.12 Důležité podniky a objekty.....	43
3.13 Civilní protiletectká ochrana a letecké manévry	45

ZÁVĚR	48
Prameny a literatura	51

ÚVOD

Bakalářská práce se snaží vytvořit přehled o bezpečnostní situaci ve městě Chrudim v meziválečném období. V dnešní době má většina měst u nás vytvořeny své publikace zabývající se historií města. Ohledně historie a základních informací o městě Chrudim vzniklo několik publikací. Nejznámější a nejrozšířenější je vlastivědná encyklopedie města Chrudim a edice Chrudim s různou tematikou. Otázkou bezpečnosti se zabývají velice okrajově a nevytváří větší přehled o dané problematice. V této oblasti si můžeme položit řadu otázek, na které se ve své práci snažím nalézt odpověď, např.: Jak vypadala bezpečnostní situace města Chrudim v meziválečném období? Kdo ve městě zajišťoval bezpečnost a pořádek? Jaká byla výzbroj a výstroj těchto bezpečnostních sborů? Jaké objekty spojené s bezpečnostní problematikou se ve městě nacházely? Staly se v daném období nějaké závažné trestné činy?

První část práce je tvořena teoretickou částí, která seznamuje se základními charakteristikami města Chrudim a s největšími bezpečnostními sbory-policií a četnictvem v daném historickém období. Teoretická část čerpá z literatury týkající se bezpečnostních sborů a informací ohledně města. Z historických pramenů města Chrudim je prostřednictvím dochovaných dokumentů utvořena druhá část práce, bezpečnostní přehled. V této části jsou popisovány jednotlivé zločiny a události spojené s bezpečnostní situací města Chrudim v daném období. Tato část práce čerpá z materiálů Státního okresního archivu Chrudim, fond Okresní úřad Chrudim (1855-1945) a z dobového regionálního tisku. Toto téma jsem si zvolil, protože jsem chtěl přispět ke zpracování aspoň malé části historie svého rodného města.

Československý stát byl vyhlášen 28. října 1918. Od tohoto roku do roku 1938 se jedná o období první republiky. Během tohoto období se Československo muselo vypořádat s mnoha problémy. Jako první příklad můžeme uvést uzemní spory v západních a severních Čechách, kde se krátce po vzniku Československa vytvořily provincie, které nechtěly spadat pod vládu nového státu. Zde musela být nasazena armáda, která separatistické tendence potlačila. Armáda nově vzniklého státu byla ještě roztroušená po bojištích 1.světové války a postupně se vracela do své domoviny. Tuto slabinu využilo Polsko ve sporu o Těšínsko a území násilně obsadilo. Československo reagovalo vysláním svých vojenských sil a podařilo se mu nakonec polské jednotky z Těšínska vytlačit. Jak můžeme vidět první roky nově vzniklého státu představovaly řadu ohrožení a problémů. K těmto sporům musíme ještě přidat dopady 1.světové války. Byl nedostatek zásob, pracovní produktivita klesla a tím klesla i životní úroveň obyvatelstva. Problémy jako nedostatek zásob, předražené výrobky a vysoká lichva

vyvolaly u obyvatelstva špatnou náladu, která se projevovala například v demonstrujících pochodech.¹ Ekonomické dopady světové války odeznívají ve 20. letech 20. století a Československu vstupuje na cestu politické a hospodářské stabilizace. Po stabilizaci začátkem 30. let se v Československu projeví velká světová, hospodářská krize, která ochromí hospodářství a způsobí velkou nezaměstnanost. Špatnou hospodářskou situaci a velkou nezaměstnanost se snažili využít komunisté a fašisté k posílení svého vlivu. V prosinci 1935 byl prezidentem Československa zvolen Edward Beneš.² V druhé polovině 30. let se stupňují střety s henleinovci a zvětšuje se napětí v Evropě. Hrozba rozpoutání války a silný nátlak evropských mocností nakonec donutí Československo k podepsání Mnichovské dohody.

¹ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 13, 1918–1929. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-264-3.s.93.*

² KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 14, 1929–1938. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-264-3.s.384.*

1 Město Chrudim

Chrudim, známá rovněž jako "Athény východních Čech", je město střední velikosti ležící na rozhraní Železných hor a Polabské nížiny, 110 km východně od Prahy, hlavního města České republiky, 10 km jižně od krajského města Pardubic a 33 km od Hradce Králové.³ Městem protéká řeka Chrudimka. Od 15. století patřila Chrudim k deseti nejvýznamnějším městům v Čechách. Významnost města poklesla v 19. století a do popředí se dostávají rychle se rozvíjející se Pardubice.⁴ Ve 20. století zejména po skončení 1. světové války a odeznění epidemie španělské chřipky dochází k nárůstu obyvatelstva, který vyžaduje rozšíření obytné plochy a rozvoj infrastruktury. V první polovině 20. století se výrazně rozšiřuje uliční síť, rozvíjí se průmysl a silniční doprava. Během 1. světové války bylo v Chrudimi zřízeno zdravotnické zařízení pro vojáky rakouskou-uherské armády, které bylo zrušeno až roku 1920.⁵ S nástupem nově vzniklého státu si městská rada slibovala, že nový stát znovu povznese důležité postavení města. Bohužel město Chrudim už nedokázalo dohnat rozvíjející se Pardubice. Tento fakt můžeme vidět na určování župního města. Župním městem se měla stát Chrudim, ale nakonec na nátlak Pardubic a armádních kruhů bylo rozhodnutí změněno a župním městem se staly Pardubice.⁶

1.1 Obyvatelstvo

Během 1. světové války Chrudim zažila mírný pokles obyvatel, který se po skončení války začal pomalu zvyšovat. Počet obyvatel v Chrudimi po sčítání lidu v roce 1921 byl stanoven na 13 129 obyvatel. Po druhém sčítání v roce 1930 byl stav obyvatel určen na 13 264 obyvatel.⁷ České obyvatelstvo v Chrudimi bylo dominující skupinou po celé meziválečné období. Přesná čísla hovoří o 13 034 Čechů, Němců 124 a 20 jiné národnosti a 86 cizozemců. Náboženské vyznání po sčítání v roce 1930 bylo tvořeno následovně: 7 612 občanů hlásících se k římskokatolické církvi, 3370 k československé, 734 občanů k evangelické, 117 občanů k židovskému vyznání, 35 občanů jiného vyznání a 1396 občanů bez vyznání víry⁸. Po skončení první světové

³ *Chrudim: Základní údaje. Chrudim.eu.: Základní údaje: Chrudim [online]. Chrudim: redakční systém vismo®, 2016, 3.4.2017 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z:*

<https://www.chrudim.eu/zakladni-udaje/d-6982/p1=1990>

⁴ *Hájek, Pavel. Chrudimské Obyvatelstvo. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2010. ISBN 8086585239. s.3.*

⁵ *Viz. Bakalářská práce: KROUTIL, Dominik. Město Chrudim za 1. světové války. Pardubice, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Tomáš Jiránek.*

⁶ *Hájek, Pavel. Chrudimské Obyvatelstvo. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2010. ISBN 8086585239. s.18.*

⁷ *BASTL, Miroslav. Demografický vývoj v chrudimském okrese v letech 1850–2001. In: Chrudimský vlastivědný sborník 2. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim, 1997. ISSN 1214–6048. s.122.*

⁸ *Statistický lexikon obcí v Republice československé: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. V Praze: Orbis, 1934. s.107.*

války se do svých domovů vracejí vojáci z fronty a později i členové československých legií.

Chrudimské obyvatelstvo nejvíce podporovalo sociální demokracii, která v obecních volbách v roce 1919 zvítězila a mimo rok 1923 byla pravidelným vítězem obecních voleb až do konce první republiky. Na druhém místě byla národní demokracie, která měla v první polovině 20.let silnou opozici. Komunistická strana neměla na Chrudimsku tak silný vliv. Sice se jí podařilo dostat se do městské samosprávy nicméně neměla zde žádný zásadnější vliv. V podobné pozici se nacházeli i čeští fašisté.⁹

1.2 Doprava

Chrudim byla dopravním uzlem už během vlády Marie Terezie, kdy dostavníky a poštovní služby své trasy projížděly přes Chrudim. V druhé polovině 19. století poštovní stanice v Chrudimi zajišťovala stálé spojení s Čáslaví, Pardubicemi a Hlinskem. V roce 1871 přijel do Chrudimi první vlak tažený parní lokomotivou.¹⁰ Hojné využití chrudimské železnice přišlo až během první světové války, kdy byla trať využívána k přepravě nemocných vojáků do zdravotnických zařízení umístěných v Chrudimi. Tato zařízení byla využívána až do roku 1920. Významnějším dopravním uzlem se postupně stávaly Pardubice. Městská rada Chrudimě se snažila, krátce po vzniku nového státu, prosadit myšlenku vybudování hlavního železničního tahu z Prahy na Slovensko přes Chrudim, která však nebyla nikdy přijata.¹¹ Počátek 20. století je spjat se vznikem a rozvojem automobilové dopravy. Po konci 1. světové války byla doprava stále plná koňských povozů, které byly postupně nahrazovány automobily, nákladními auty a motocykly. Dle zprávy z roku 1929, bylo ve městě Chrudim evidováno 32 osobních automobilů a 13 nákladních automobilů. Od roku 1927 zřídily státní dráhy autobusové linky z Chrudimě do Pardubic a z Chrudimi do obce Kočí.¹²

1.3 Školství

Chrudim je známá jako Athény východních Čech. Tento název vypovídá o bohaté kulturní stránce města a o možnosti vzdělání, které nabízely chrudimské střední školy. Některé vznikly ještě v 19. století a fungují i v současnosti. Jednou z prvních středních škol v Chrudimi byla obchodní akademie. Vznikla hned po první obchodní akademii v Praze. V roce 1911 byla škola zestátněna. Během první světové války byly prostory školy využity jako vojenský lazaret a výuka musela být přemístěna. Po vyhlášení Československé republiky byla škola přejmenována na Státní československou obchodní akademii v Chrudimi. V roce 1936 byla budova využita jako prostor pro štáb Československé armády, při rozsáhlém cvičení. Při této

⁹ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s.125.

¹⁰ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s.221

¹¹ Hájek, Pavel. *Chrudimské Obyvatelstvo*. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2010. ISBN 8086585239. s.18.

¹² BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s. 33.

příležitosti navštívil akademii prezident Edward Beneš.¹³ Obchodní akademie v Chrudimi funguje dodnes.

Další významná chrudimská škola je střední škola se zaměřením na zemědělství. Škola vznikla v roce 1862 a byla otevřena při podreálce. V roce 1904 byly škole přiřazeny pozemky jako zkušební plochy odrůd, plochy pro botanickou zahradu, ovocnářskou a zelinářskou zahradu. Místo bylo vyčleněno i pro vinice a chmelnice. S touto školou byla otevřena i zahradnická škola, která byla pod stejnou správou. Během 1. světové války byly prostory školy využity pro potřeby vojenského lazaretu jako u obchodní akademie.¹⁴

Již v padesátých letech 19. století se ve městě Chrudim objevily první snahy o zřízení opatrovny pro děti. Od roku 1865 vznikla první opatrovna pro děti do 6 let. Bohužel v roce 1870 byla opatrovna přeměněna na první třídu obecné školy. O rok později se opatrovna přemístila do nového domu v Husově ulici. Tyto opatrovny byly především určeny pro děti dělníků, ale zájem byl takový, že se o rok později otevřela další opatrovna na Valech. Obě opatrovny se staly veřejnými a byly pod správou obce. Od roku 1884 se začal používat název mateřská škola.¹⁵ Obě školy stojí dodnes, ale škola v Husově ulici je dnes už základní školou.

V roce 1920 byla v Chrudimi vytvořena zvláštní škola a zpočátku byla pro děti docházka do ní dobrovolná až do roku 1929 byla pro děti dobrovolná. Od roku 1929 děti, zařazené odborníkem do tohoto typu vzdělání, navštěvovaly zvláštní školu povinně.

Ve městě Chrudim se také nachází gymnázium, které vzniklo už roku 1863 a funguje dodnes. V roce 1871 byla škola postátněna a rozšířena na vyšší gymnázium o 8 ročníků. Ve 30. letech 20. století byla na gymnázium zavedena povinná praktická fyzikální cvičení a v roce 1936 i chemická. V roce 1930 splýnulo s gymnáziem i dívčí gymnázium.¹⁶

V Chrudimi se také provozovaly státní i soukromé ústavy vzdělávací učitele. Roku 1894 otevřela Kongregace školských sester 3. řádu sv. Františka v Chrudimi první třídu soukromého dívčího učitelského stavu. Spolu s touto školou byla otevřena soukromá obecná dívčí škola, která sloužila jako cvičná škola posluchačkám ústavu. Ve 30. letech 20. století byla při učitelském ústavu zřízena státní cvičná čtyřtřídní škola určená chlapcům a děvčatům. Učitelský ústav byl zrušen v roce 1948.¹⁷

¹³ *Ve vlastivědné encyklopedii se uvádí rok 1937. Podle mého zjištění se nejspíše jedná o chybu, protože se vojenské cvičení konalo v srpnu 1936 a při této příležitosti navštívil prezident Beneš Chrudim.*

¹⁴ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s.212-213.*

¹⁵ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s.180*

¹⁶ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s.42*

¹⁷ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. str.116.*

1.4 Průmysl

Na počátku 20.století měla Chrudim průmyslově zemědělský charakter, v měřítku malého okresního města. Přesto se postupně snažila rozvíjet i průmysl. Vznikla nová dimenze podnikání i sociálních poměrů ve městě. V průběhu let se nově vzniklé dělnictvo začalo potýkat s projevy sociálního boje a brzy se dělnická otázka stala otázkou politickou.¹⁸ Na začátku 30. let nastupovala v Československu světová hospodářská krize, která rozvoj průmyslu pozastavila. Chrudim i přes hospodářskou krizi měla své vyhlášené podniky. Obecně Chrudim měla textilní, obuvnickou, strojírenskou továrnu a větší potravinářské podniky. K dalším oborům patřilo stavitelství, výroba stavebních hmot, zpracování dřeva a kamnářství. Samozřejmě jako v každém městě se nacházely menší drobné podniky. Takový menší závod byl například závod s pecemi na pálení vápna z vápence.¹⁹

Jedny z nejvíce významných továren v Chrudimi byly podniky rodiny Wiesnerových. Rodina Wiesnerových vlastnila od druhé poloviny 19. století malý podnik, který se rozrostl na větší strojírenskou továrnu a podnik zvaný Transporta. Podniky Wiesnerových vyráběly například topné kotle, vybavení pro mlýny, cukrovary, váhy nebo součástky na stavbu lanovek.²⁰ Jedna z neznámějších předválečných zakázek byla osobní lanovka na Lomnický štít a nákladní lanovka pro doly knížete Plessa v Polsku. Postupem času nepodnikala rodina Wiesnerových jen ve strojírenství, ale snažila se řídit například cukrovar nebo firmu na pěstování zeleniny. Wiesnerovi se také podíleli na stavbě divadla v Chrudimi a dodali do divadla své kotle. Během válek se výroba přeorientovala na výrobu dělostřeleckých granátů.²¹

Z textilní výroby můžeme uvést podnik Jana Eneše, který se proslavil výrobou čepic a klobouků a jeho zakázky byly zadávány ministerstvem obrany Československé republiky před i během války.²² Chrudim měla i svoji sladovnu od roku 1872, v roce 1908 přešla sladovna do majetku brněnské exportní sladovny Schindler a Stein, a. s. Slad z Chrudimě se dodával do celé Evropy.²³

Podobně jako Wiesnerova strojírenská továrna byla proslulá Popperova továrna na obuv. Obuv se v této továrně vyráběla už od roku 1879 až do konce druhé světové války.²⁴ Tato továrna prodělala bouřlivý vývoj a několikrát změnila vlastníka. I přes bouřlivé období první

¹⁸ Smlsal, Josef, Tomáš Pavlík, and Ivo Šulc. *Chrudimské Firmy*. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2003. ISBN 8086585093. s. 5.

¹⁹ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s. 196

²⁰ Viz *bakalářská práce*: BLEHOVÁ, Markéta. *Továrna Františka Wiesnera v Chrudimi ve třicátých letech 20. století*. 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce Hnilica, Jiří.

²¹ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s. 188.

²² BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s. 186.

²³ Smlsal, Josef, Tomáš Pavlík, and Ivo Šulc. *Chrudimské Firmy*. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2003. ISBN 8086585093. s. 13

²⁴ Smlsal, Josef, Tomáš Pavlík, and Ivo Šulc. *Chrudimské Firmy*. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2003. ISBN 8086585093. s. 15.

světové války se továrna dokázala udržet díky zakázkám na vojenskou obuv. Po válce se výroba rozšířila o levnou lidovou obuv. Proslulá obuv z Popperovy továrny se vyvážela ve 30. letech 20. století do 30 různých zemí světa.²⁵ Továrna byla znárodněna v roce 1945.

²⁵ BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978-80-906318-2-3. s.137.*

2 Bezpečnostní sbory

Za základní bezpečnostní sbory, které působily po celé meziválečné období v Československu můžeme označit policii, četnictvo a finanční stráž. Těmto sborům pomáhaly organizace, které zřizovala obec. Do této kategorie můžeme zařadit obecní policii a dobrovolné hasičské sbory, a později například civilní protiletectkou obranu.

Četnictvo a policie má své kořeny již v habsburské monarchii a mají svůj dlouhodobý vývoj. Při vzniku Československa bylo četnictvo první ozbrojený bezpečnostní sbor, který zajišťoval pořádek a bezpečnost v nově vznikajícím státě. Československé četnictvo bylo zastoupeno ve všech částech Československa. Plnilo řadu úkolů a v roce 1936 se četnictvo podílelo na vytvoření Stráže obrany státu²⁶. Bezpečnostní sbory mají společný cíl, a to zajišťovat bezpečí a pořádek na území celého státu. Měly své důležité postavení ve společnosti a v reprezentaci nově vzniklého státu. Věrnost a odhodlanost příslušníků bezpečnostních sborů a armády byla prověřena událostmi v září roku 1938.

Postavení armády je samozřejmě jiné. Armáda se řadí do ozbrojených sil státu, ale v různých situacích armáda může vypomáhat a podporovat bezpečnostní sbory.

2.1 Policie

Státní policejní úřady po vzniku Československa měly malou síť zastoupení, protože převážnou část území, respektive menší města, měla na starost obecní policie, kterou zřizovala sama obec.²⁷ Státní policejní úřady byly zastoupeny v Praze a v Brně, kde se nacházela policejní ředitelství, policejní komisařství v Plzni a v Moravské Ostravě a pohraniční policejní komisařství Podmokly, Cheb a Bohumín.

Od roku 1918 se síť policejních úřadů rozšiřovala do důležitých městských center jako bylo například město Plzeň, Kladno, Ostrava dále to byla města národnostně smíšená a z hlediska státu města s nespolehlivým obyvatelstvem jako například Liberec, Cheb, Karlovy Vary a Jihlava. Postupně se síť policejních úřadů zahušťovala a ve 30. letech byly policejní úřady ve všech důležitých městech.²⁸

²⁶ *Stráž obrany státu = Bezpečnostní sbor skládající se z příslušníků četnictva, policejních strážních sborů, obecní stráže bezpečnosti, vojenských osob, z příslušníků finanční stráže a osob majících postavení jiné veřejné stráže, jiných zaměstnanců státu, ústavů, podniků a fondů státních nebo státem spravovaných a zaměstnanců veřejnoprávních korporací, ústavů podniků a fondů, ať ve služebním poměru veřejnoprávním či soukromoprávním, pokud jsou podle svého služebního poměru určeni k výkonu strážní, policejní nebo podobné služby. Vládní nařízení č.270/1936 sb. O stráži obrany státu. 23.října 1936.*

²⁷ *Obecní policie je stejné označení jako komunální, místní nebo obecná police. Tato policie je zřizována obcí. MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.19.*

²⁸ *SPURNÝ, Miroslav. Ve dne v noci podle zákoníku--: policisté a četníci v českých zemích do roku 1945. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978–80–244–3774–3.s.55.*

2.1.1 Struktura

V čele policejních úřadů stáli úředníci s právnickým vzděláním policejní ředitelé nebo správci jednotlivých komisařství. Každý úřad byl tvořen úředníky, kancelářským a zřízeneckým personálem, sbory neuniformované a uniformové strážce bezpečnosti. Policejní úřady byly postaveny na stejné úrovni jako okresní úřady. Policejní ředitelství byla podřízena zemskému prezidentovi a policejní komisařství podřízena hejtmanovi. Celá státní policie podléhala ministerstvu vnitra. Rozsah působnosti byl stanoven vyhláškami pro jednotlivé úřady. Praha byla rozdělena na jednotlivé okresy a každý okres měl své příslušné policejní komisařství.²⁹

Státní policejní úřady se všeobecně zabývaly: péčí o zachování veřejné bezpečnosti, pořádku a pokoje, záležitostmi spolkovými, tiskovými, shromažďovacími, péčí o bezpečnost osob a majetku, službou dopravní, zbrojnými záležitostmi, dohledem nad divadly, povolováním veřejných produkcí, dohledem nad hostinci a veřejnými místnostmi, mravnostními a čeledními záležitostmi a vedly evidence.³⁰ Vedle těchto základních úkolů měla státní policie i oddělení obranné zpravodajské služby při ministerstvu vnitra. To mělo za úkol sledovat státu nebezpečné elementy, které mohly být šířeny politickými uskupeními, nacionalistickými hnutími či separatistickými tendencemi. Další oddělení byla všeobecná kriminální ústředna, která vznikla roku 1929 při pražském policejním ředitelství.

2.1.2 Úkoly

Pokud chceme jednoduše shrnout úkoly policie, můžeme uvést, že uniformovaní policisté vykonávali pořádkovou a strážní službu, do které zahrneme hlídky, pochůzky hlídání zadržených. Neuniformovaní příslušníci policie konali spíše zpravodajskou službu, vyšetřovací, dohledací, pátrací, kancelářskou, ordonanční a práce daktyloskopické.³¹ Společný cíl byl zajistit veřejný pořádek a klid na celém území Československa. Samozřejmě, že mezi uniformovanou a neuniformovanou policií byla úzká spolupráce. Jednotně se tyto složky nazývaly Sbor strážce bezpečnosti.³² Kromě rozdělení na uniformované a neuniformové můžeme ještě příslušníky rozdělit na úředníky a gážisty mimo hodnostní třídy. Úředníci se dělili na dva statusy. Status A tvořili úředníci, kteří bývali důstojníky v armádě nebo byli v záloze. Dále museli mít absolvovanou střední školu, prošli zkušební praxí a složili předepsanou odbornou zkoušku. Úředníci statusu B byli často tvořeni z obvodních inspektorů, kteří měli vyšší vzdělání než obecnou školu a složili zkoušku způsobilosti. Tito úředníci vykonávali

²⁹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.21.

³⁰ *Tamtéž*.

³¹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.36.

³² SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku--: policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978–80–244–3774–3. s.56.

dozor, kontrolu, řízení služby, školení mužstva.³³ Nově přijatí strážníci byli školeni v nástupních školách. Byly také zdokonalovací týdenní školy a hodnostní školy. V oblíbené byly také speciální kurzy, jazykové, plavecké nebo zdravotnické. Vše směřovalo k rozvoji příslušníka a dobrému výkonu služby.

2.1.3 Výstroj a výzbroj policie

Výstroj a výzbroj státní policie se měnila celé meziválečné období. První změna, která přišla s rozvojem policie v nově vzniklém Československu je přechod ze služebních klobouků na přilby a změna hodnostního značení. Přilbu nosili uniformovaní příslušníci policie, ale mohli ji nosit i policejní úředníci, když vykonávali službu při demonstracích, živelních pohromách, při dohledu nad divadelním představením nebo pokaždé, když byl v kontaktu s četnictvem nebo vojskem. Stejně pravidlo platilo i pro nošení uniformy úředníky. Od roku 1931 byly brigády a blůzy politické a policejní správy tmavě zelené a uniformovaní příslušníci policie měli tmavě modré blůzy a černé kalhoty. Pokrývky hlavy tvořily černé plstěné přilby. Přilby byly používány při službě hlídkové, pohotovostní, asistenční a pořádkové. Mimo službu se přilby nesměly nosit, ale mohlo být povoleno jejich nošení během slavností a různých ceremonií. Úředníci kromě případů, kdy mohli nosit přilby, nosili ve službě čepice (brigády). V policejní výstroji se nacházela i lodička, která byla využívána mimo službu například při cestě do služby. Existovaly i zvláštní výstrojní doplňky například pro členy motorového oddílu dopravní stráže, kteří mohli nosit místo služební přilby koženou kuklu se státním znakem. Dále mohli nosit kožené rukavice určené pro řízení motocyklu, ochranné brýle, teplé kabáty nebo nepromokavé pláště.³⁴

Výzbroj se od roku 1919 začala u státních policejních orgánů měnit. Do roku 1919 byla státní uniformovaná policie vyzbrojena stejně, jako za dob monarchie. Výzbroj byla tvořena služebním revolverem a šavlí. Postupně do roku 1920 byl služební revolver nahrazen pistolí Praga (ráže 7,65mm) a šavle byla nahrazena gumovým obuškem.³⁵ Pistole byla uložena v koženém pouzdře, které měl policista připevněn na koženém opasku. Policista měl u sebe také signální píšťalku, která se využívala k přivolání pomoci a označení své polohy. Policie byla i vybavena nejprve puškami typu Manlicher z dob monarchie a později od roku 1931 byly tyto pušky nahrazeny puškami vz.24. K pušce byl vydáván i bodák vz.24 a řemen k pušce.³⁶ Puška byla nabíjena nábojovými pásky po 5 nábojích a tyto pásky byly uloženy v kožených sumkách, které se nosily připevněné na opasku. Státní policejní složky měly od 30. let ve výbroji i lehký československý kulomet vz. 26 ráže 7,92mm se zásobníkem na 20 nábojů. V roce 1931 se přezbrojilo z pistole Praga na pistolí vz.27 ráže 7,65mm se

³³ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.38.*

³⁴ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.39.*

³⁵ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.40.*

³⁶ *Tamtéž.*

zásobníkem na 8 nábojů.³⁷ Při mimořádně nebezpečných akcích mohli příslušníci státní policie používat i standardní vojenskou přilbu, pušky a lehké kulomety byly u státní policie nejvíce nasazeny v rámci sboru Stráže obrany státu (SOS). Taková to nadstandardní výzbroj byla použita při obraně státu a mimořádných událostech.

2.2 Specifika obecní policie

Udržování veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti v rámci území celého státu bylo úkolem státním, který se snažil pořádek a bezpečnost zajistit státními bezpečnostními sbory. V jednotlivých městech s vlastními obecními statuty mohla být vytvořena místní obecní policie, která byla podřízena obci (starostovi). Působnost obecní policie byla omezena na území obce, ale pokud to situace vyžadovala, mohla zasáhnout i na venkovských okresech ležících mimo území města. Obecní policie často úzce spolupracovala s četnictvem a od roku 1936, kdy vstoupilo v platnost vládní nařízení mohli být příslušníci obecní policie přibráni na přechodnou dobu pod velení státních bezpečnostní sborů (policejní orgány) v případech, kdy byla obava, že bude porušen veřejný pořádek.³⁸ V tomto případě byli pod velením policejního sboru a náležely jim stejné pravomoci, jako státním policistům, včetně použití zbraně. Složení obecní policie bylo v každém městě různé. Počet příslušníků a vybavení záležel na možnostech obce, protože sbor byl zřizován a financován obcí. Jisté je, že k určitému počtu strážníků bylo zapotřebí osoby (vedoucí úředník policejního oddělení), která bude za úkony obecní policie zodpovědná starostovi a také prostory, kde byla zřízena strážnice. Obecní policie měla v každém městě svůj služební řád, kterým se řídila. Úkoly obecní policie byly určeny podle potřeby obce a v každé obci se mohly lišit.

Členové obecní policie byli přijímáni do služeb města veřejným konkursem, který vedlo městské zastupitelstvo. Po přijetí strážník složil slib do rukou starosty a stal se z něho prozatímní strážník. Tento status měl po dobu jednoho roku, kdy trvala zkušební doba a po této době se měla konat zkouška způsobilosti. Ta se prováděla před zkušební komisí, skládající se ze starosty, policejního referenta, vedoucího konceptního úředníka a policejního úředníka. Pokud strážník ve zkoušce uspěl, stal se z něho pomocný strážník a až po dalších 4 letech služby nabyl trvalého ustanovení. Pokud při zkoušce neobstál, mohla být po půl roce opakována. V případě i druhého neúspěchu byl strážník propuštěn. Výcvik strážníků vedl policejní úředník, resp. vedoucí úředník policejního oddělení a byl bezprostředně nadřízeným všech členů obecní policie.³⁹ Úředník vedl fyzický i teoretický výcvik, dohlížel na kázeň, disciplínu, pořádek, denní i noční chod služby. Předkládal městské radě plány, návrhy na povýšení a na zavedení disciplinárního řízení. Byl podřízen starostovi a každý den mohl starosta nahlédnout do rozpisu služeb a knihy denních rozkazů. Znalost zákonů zajišťovala měsíční škola, ve které vyučoval zásadně státní policejní úředník.⁴⁰

³⁷ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.40

³⁸ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.41

³⁹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.45

⁴⁰ *Tamtéž.*

Výkon služby byl rozdělen na 24hodinové služby s následným 24hodinovým volnem. Délku služby mohlo ovlivnit několik faktorů: počet strážníků, onemocnění části sboru, pohotovost kvůli mimořádným událostem, dovoleným či jiné služební důvody. Všichni příslušníci byli povinni mít bydliště v policejním obvodu a hlásit každé překročení obvodu starostovi. Po každém příslušníkovi sboru mohlo být požadováno učinit taková opatření, aby mohl být kdykoliv mimo službu v případě nutnosti zastížen a povolán do služby. Členové stráže měli nárok na služební stejnokroj a služební vybavení. Výstroj a výzbroj se lišila podle obce, ale obecně můžeme uvést, že členové stráže nosili stejnokroj, přilbu nebo čepici, opasek s pouzdem a vyzbrojeni mohli být pistolí a obuškem. Mimo službu se mohl nosit civilní oděv.

2.2.1 Úkoly

Obecní policie dohlížela na dodržování městských vyhlášek a obecních ustanovení. Na základě ustanovení 35 zák. č. 18 ř. z. z 5.3.1862 byla dána zastupitelstvům možnost vydávat v mezích zákona nařízení, která se týkala místní policie, a která měla platnost v dané obci.⁴¹ Obecní policie dohlížela na bezpečnost a pořádek v obci. Chránila majetek a bezpečnost osob. Úkoly obecní policie nebyly všude stejné, protože záleželo na obci, jestli zřídila sbor k samostatnému výkonu služby nebo jen jako pomoc pro četnictvo.⁴² Dohlížela na ochranu pořádku během bohoslužeb, trhů, v blízkosti škol a úřadů, dohlížela na hostince, kavárny, obchody a dohlížela, zda nejsou tyto služby otevřeny i po policejní hodině, tj. po 24. hodině. Dohlížela na zákaz žebroty a tuláctví.⁴³ Řešila otázku potulných zvířat. Dohlížela na dodržování nočního klidu, tj. po 22. hodině. Obecní policie mohla dohlížet na zřizování a vedení potravinářských obchodů. V zimě dbala na odklizení sněhu a ledu. Tato povinnost byla určena domovníkům, kteří zodpovídali za chodník před svým domem. Obec prostřednictvím obecní policie dohlížela i na stavby zejména na bezpečnost práce, určovala podmínky pro ukládání staviva a jiného materiálu, dopravu materiálu a dohlížela na provoz a rozebírání lešení.

Silnice v obci byly také jedním ze zájmů obce, která prostřednictvím obecní policie dohlížela na stav silnic, a tak i na chování účastníků silničního provozu. Obecně můžeme říct, že se dohlíželo, aby nebyly chodníky zatarasovány například povozy, bednami, sudy nebo jinými předměty, které znemožňují volný průchod. Po chodnících bylo zakázáno chodit s břemeny např. velké bedny nebo koše.⁴⁴ Na chodníku se nesměly tvořit shluky lidí, jezdit s vozem, trakařem nebo kolečkem. V obci se jezdilo vlevo a přednost měly hasičské vozy, sanitní vozy a vozy bezpečnostních sborů.

Při plnění úkolů měl strážník jednat vždy co nejslušněji formou, obezřetně, klidně a mírně. Pokud to, ale situace vyžaduje, pak musí zasáhnout energicky a zmužile. Strážník nesměl vůči

⁴¹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.42.

⁴² SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku--: policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978–80–244–3774–3.s.62.

⁴³ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.43.

⁴⁴ *Tamtéž*.

osobám, proti kterým zakročoval, použít nepřiměřené násilí, pokud to situace nevyžadovala. Musel dbát na jejich důstojnost, nesměl je ponižovat nebo dokonce šikanovat. Hrubé zacházení s osobami bylo trestáno v disciplinárním řízení.⁴⁵ Při použití zbraně musel strážník nebo i jiný příslušník bezpečnostních sborů co nejvíce šetřit život a zdraví. Pokud došlo při nějakém zákroku ke zranění osoby, vůči které strážník zakročoval, měl povinnost co nejdříve, pokud to situace dovolila, poskytnout první pomoc nebo zajistit lékařské ošetření.⁴⁶ Při použití zbraně nesměla být způsobena újma ostatním osobám. Při použití obušku platila podobná pravidla. I obušek mohl způsobit vážná zranění a strážník musel co nejvíce chránit zdraví a život. Údery obuškem musely být směřovány na větší svalové partie, jako byla stehna a ramena nebo délka celé ruky. Pokud to nebezpečná situace vyžadovala, mohl strážník použít mimořádný úder. Tento úder mohl směřovat na jakoukoliv část těla, ale strážník měl na paměti, že takový úder, například do hlavy nebo dutiny břišní, může způsobit vážné zranění.⁴⁷ Pokud došlo při použití obušku ke zranění osoby a situace to dovolovala, tak strážník měl povinnost poskytnout první pomoc nebo zajistit lékařské ošetření. O každém použití zbraně nebo obušku musel strážník učinit oznámení svému nadřízenému.

2.3 Četnictvo

Četnictvo v českých zemích vzniklo už za dob habsburské monarchie po vzoru francouzského četnictva a saského četnictva.⁴⁸ Po vzniku Československé republiky většinová část četnictva přešla do služeb nového státu. Výjimku tvořili němečtí a maďarští příslušníci četnictva, kteří po vzniku nového státu opustili svá místa. Tím byla bezpečnost v nově vzniklém státě výrazně oslabena. Československé četnictvo potřebovalo doplnit své stavy, sjednotit výstroj, výzbroj, a hlavně zajistit novou strukturu četnictva. Četnictvo bylo v Československu jedním z hlavních bezpečnostních sborů, který měl působnost po celém území republiky. Takovýto rozsáhlý sbor potřeboval svůj vývoj a čas na zkvalitnění všech stránek sboru.

2.3.1 Struktura

Četnictvo můžeme charakterizovat následovně: Četnictvo Republiky československé je vojensky organizovaný sbor strážný, jenž je určen k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržoval v celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost. Je zároveň orgánem politické správy státní a je tudíž v příčině vykonávání služby bezpečnostní podřízeno politickým úřadům státním. V příčině výcviku, vyučování, kázně a kontroly služby, pak ve věcech správních a

⁴⁵ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-0-9. s.50

⁴⁶ *Tamtéž*.

⁴⁷ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-0-9. s.51

⁴⁸ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918–1929)*. Praha: Academia, 2019. První republika., svazek 11. ISBN 978-80-200-3016-0. s.11

hospodářských podřízeno je četnictvo četnickým důstojníkům. V obojím směru podléhá četnictvo v poslední instanci ministerstvu vnitra. K udržení vojenského pořádku a kázně v četnictvu přidělen je ministerstvu vnitra generální velitel četnictva.⁴⁹

Jeho úkolem bylo zajišťování a udržování veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti na celém území Československa.⁵⁰ Četnictvo bylo určeno pro výkon služby v terénu mimo města, kde na pořádek a bezpečnost dohlížely policejní orgány nebo místní police. V praxi četnictvo samozřejmě působilo i ve městech a spolupracovalo s policejními orgány a s místní policií.

Organizační struktura četnictva se ještě dva roky po vzniku nového státu řídila podle starého rakousko-uherského systému. Teprve v roce 1920 vznikl zákon o četnictvu, který stanovil definitivní podobu sboru.⁵¹ Vedení četnictva měl na starosti generální velitel četnictva s řídicími orgány ministerstva vnitra. Struktura byla tvořena zemskými velitelstvími, pod která spadala okresní velitelství a nejnižší a nejzákladnější jednotkou byla četnická stanice.⁵² Na ministerstvu vnitra se četnictvem zabývalo 13. oddělení ministerstva vnitra spolu s 5. oddělením, které mělo na starosti záležitosti bezpečnostních sborů.⁵³ Tato oddělení řešila hospodářské, administrativní, účetní, justiční a personální záležitosti četnictva. Dále se podílela na zpracování nařízení a instrukcí pro četnictvo. Záležitosti výstroje, výzbroje a výcviku příslušníků četnictva byly řešeny ministerstvem vnitra se spoluprací ministerstva národní obrany.⁵⁴ V případě válečného stavu měla část četnictva přejít pod ministerstvo národní obrany a plnit polní bezpečnostní službu.⁵⁵

Generální velitel československého četnictva byl volen prezidentem z řad správních důstojníků. Byl podřízen ministerstvu vnitra, zodpovídal za kázeň a dodržování vojenského pořádku četnictva. Zodpovídal za výcvik velitelů a důstojníků sboru, prováděl kontroly na zemských velitelstvích. Pořádal přehlídky a inspekce, při kterých se dohlíželo na vzdělání četníků, řádné plnění služebních povinností a celkový stav velitelství nebo samotné četnické stanice. Případné odchylky nebo nedostatky musel generální velitel příslušnou cestou odstranit.

Obvody zemských četnických velitelství se dělily na četnická oddělení. V čele oddělení stál správní četnický důstojník. Četnické oddělení zemských velitelství byly nadřizeny okresním Četnickým velitelstvím.⁵⁶ Oddělení konalo dohled nad dodržováním kázně a

⁴⁹ Zákon č. 299/1920 sb. O četnictvu. 14.duben 1920.

⁵⁰ GALAŠ, Radek. Československé četnictvo (1918–1929). Praha: Academia, 2019. První republika., svazek 11. ISBN 978–80–200–3016–0. s.125

⁵¹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.52

⁵² Tamtéž.

⁵³ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.53

⁵⁴ ⁵⁴ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s.53

⁵⁵ GALAŠ, Radek. Československé četnictvo (1918–1929). Praha: Academia, 2019. První republika., svazek 11. ISBN 978–80–200–3016–0. s.126

⁵⁶ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9. s. 56

vojenského pořádku, dohled nad výcvikem a vzděláním četníků v praktickém výkonu služby a provádět neočekávané kontroly a inspekce. Důležitý byl styk se soudními a politickými úřady ohledně způsobu vykonávání bezpečnostní služby četnictva a odstraňování zjištěných závad.

V čele každého okresního četnického velitelství stál výkonný četnický důstojník, nebo mohl být i vrchní strážmistr, který měl na starosti všechny četnické stanice v okrese. Měl na starost kontrolu těchto jednotlivých stanic. Kontroloval výkon služby, přenášel příkazy okresního politického úřadu, konal dohled nad činností četníků ve službě i mimo službu, zejména zda není některý z četníků přetěžován a některý více šetřen. V kompetenci okresních velitelství bylo i zjišťování, zda četníkům nic nechybí, zda se dobře stravují, jestli dokáží správně zacházet se svými zbraněmi a zdali mají dobrou vojenskou kázeň.⁵⁷ V případě nalezení nedostatků nebo objevení jakékoliv závady, muselo okresní velitelství zajistit odstranění závady a učinit oznámení četnickému oddělení.

Okresní velitelství bylo nadřizeno jednotlivým četnickým stanicím v okrese. Každá stanice měla svůj obvod, ve kterém působila. Obvody stanic nepřekračovaly území jednoho politického okresu.⁵⁸ Stanice byla nejzákladnější jednotkou struktury četnictva. Četnické stanice postupně v meziválečném období zaplnily celé území státu. Četnické stanice, které byly u hraničních přechodů, se podílely na výkonu pasové služby. V čele stanice stál vrchní strážmistr, který zastával funkci velitele.⁵⁹ Každá stanice měla kromě velitele příslušný počet četníků, ale nejmenší možný počet byl 3 četníci na stanici.

2.3.2 Úkoly

Poslání a úkoly četnictva upravovala služební instrukce přidaná k zákonu o četnictvu č. 299/1920. Tato služební instrukce vznikla již za dob monarchie a byla s úpravami využívána až do roku 1947.⁶⁰ Obecně můžeme shrnout tyto úkoly pod jeden, a tím je zajišťování veřejného pořádku a veřejného bezpečí na území Československé republiky.⁶¹ Četnictvo mělo za úkoly: chránit život, zdraví a majetek každého státního občana, zabraňovat páchání trestných činů, vyšetřovat trestné činy, pátrat po hledaných osobách, konat hlídkovou službu, konat dohled nad hostinci a hotely, konat dohled nad silničním provozem, zakročovat proti demonstracím a nepokojům, které ohrožovaly veřejný pořádek a bezpečnost, konat

⁵⁷ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-0-9. s.57

⁵⁸ *Politický okres= vymezení územní působnosti politického úřadu. Politické úřady řešily otázky bezpečnosti prostřednictvím četnictva a policie.* JANÁK, Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.s.354.

⁵⁹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-0-9. s.58

⁶⁰ SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku--: policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3774-3.s.26.

⁶¹ *Zákon č.299/1920 sb. O četnictvu. 14.dubna 1920.*

vyšetřování o věcech nalezených mrtvol, požáru, vloupání, konat dohled nad veřejnými zařízeními, držet dohled nad dodržováním předpisů, zákonů a vyhlášek.⁶²

2.3.3 Výstroj a výzbroj

Četnictvo bylo ozbrojeným bezpečnostním sborem vojenského charakteru a od toho se odvíjela i jeho výzbroj a výstroj. Krátce po vzniku nového státu se stále používaly uniformy a zbraně minulého režimu, jen z nich byly odstraněny znaky císařství. V roce 1918 byly rakouské uniformy okolkované a místo předešlého označení císařství se používalo označení stráž. Staré četnické přilby z dob předešlého režimu byly zakázané a nosily se pouze služební čepice.⁶³ Od roku 1919 se objevovaly nové uniformy šedozelené barvy s brigádýrkami. V roce 1921 proběhly další úpravy uniforem, zejména v detailech a ve značení hodností. Byla zavedena i nová pokrývka hlavy, kterou byla lodička. V zimních časech se používaly zimní kabáty a rukavice. Řidiči automobilů nebo motocyklu mohli používat vybavení vhodné pro řízení dopravních prostředků. Toto vybavení představovalo kožené rukavice vhodné pro řízení motocyklu, nepromokavé kabáty a kožené motocyklové kukly s brýlemi.⁶⁴

Do výzbroje byla zařazena služební přilba až teprve v roce 1928.⁶⁵ Do té doby četnictvo využívalo ve službě brigádýrky. Četnictvo bylo vyzbrojeno jak puškami, tak i pistolemi. Do roku 1935 se používaly pušky Manlicher vz.90 a vz.95 ráže 8 mm. Od roku 1935 se do výzbroje zařazují pušky československé výroby, jako byly pušky vz.24 a vz.33 ráže 7,92 mm. Ke každé pušce byl vydáván bodák, řemen k pušce a sumky na náboje. Mezi nejpoužívanější pistole patřila pistole vz.13 ráže 7,65 mm a pistole vz.22 ráže 8 mm. K pistolím se samozřejmě vydávala kožená pistolová pouzdra. V četnické výzbroji se objevily i kulometry vz.26. Služební obušky sice četnictvo mělo ve své výzbroji, ale pouze uložené na stanici.⁶⁶ Obušky se měly vydávat jen v případě zasahování hromadného útvaru. Dále u sebe příslušníci měli zápisník, služební knížku, obvazový balíček, elektronickou svítilnu a pouta (spojovací a svěrací řetízky). Tyto předměty byly uloženy v kožené brašně přes rameno. Kromě kožené brašny přes rameno měl na sobě četník řemení a kožený opasek, na který mohl uchytit sumky, závěs bodáku nebo pistolové pouzdro.

⁶² SPURNÝ, Miroslav. *Ve dne v noci podle zákoníku--: policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3774-3. s.26-29.

⁶³ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019. První republika., svazek 11. ISBN 978-80-200-3016-0. s.304.

⁶⁴ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918-1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-0-9. s.102-103,

⁶⁵ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019. První republika., svazek 11. ISBN 978-80-200-3016-0. s.308

⁶⁶ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918-1939)*. Praha: Police History, 1999. ISBN 80-902670-0-9. s.105.

3 Bezpečnost města Chrudim

V této kapitole jsou uvedeny informace získané z historických pramenů města Chrudim, které jsem studoval ve Státním okresním archivu Chrudim. Informace týkající se bezpečnosti jsem vyhledal ve fondu: Okresní úřad města Chrudim (1855-1945). Tento fond je velice obsáhlý a nachází se v něm dokumenty typu oběžníků i jednotlivých zpráv určených okresnímu úřadu nebo četnickým stanicím. Tyto dokumenty jsem se snažil popsat a roztrždit do jednotlivých kategorií, které vytvoří přehled o bezpečnostní problematice. V archivu jsem také probádal regionální tisk Hlasy východočeské. Hlasy východočeské jsem si určil jako zdroj z toho důvodu, že pokrývají téměř celé období první republiky a jsou ve kvalitní digitální formě. Konkrétní osoby, figurující v jednotlivých případech, jsou označeny pouze počátečními iniciálami. Kompletní jména uvádím pouze v případech, které byly zveřejněny v regionálním tisku.

3.1 Oběžníky ohledně bezpečnosti

V pramenech města se dochovaly různé oběžníky ze státních institucí, které byly rozesílány příslušným podřízeným institucím a požadovaly po nich jisté plnění. Tyto oběžníky byly reakcí na nějakou událost a měly vytvořit přehled v různých oblastech jednotlivých obcí, například v bezpečnosti. První oběžník, který poukazuje na bezpečnost města, je oběžník ze Zemské správy politické z Prahy z prosince 1919. Oběžník je určen všem politickým správám v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Oběžník požadoval od jednotlivých okresních správ vypracování seznamu informací ohledně nákladů na veřejnou bezpečnost. Tyto informace byly potřeba k zestátnění bezpečnostní služby. Z jednotlivých obcí chodily různé informace ohledně bezpečnosti. Některé obce uvedly pouze počet příslušníků místní policie, některé uvedly také náklady spojené s bezpečností. Přesto bylo zapotřebí tyto informace sjednotit, a proto se o týden později rozeslal nový oběžník, doplněný o formulář ohledně počtu zaměstnanců zabývajících se bezpečností a nákladů na veřejnou bezpečnost v roce 1919. Tento vyplněný formulář se dochoval a poskytuje informace o počtu policejních úředníků a strážníků. V městě Chrudim v roce 1919 byl na zajištění bezpečnosti obce zaměstnaný jeden policejní komisař František Chlumecký a 15 strážníků místní policie.⁶⁷ V tomto fondu se nachází i první reakce na oběžník, kterou napsal sám starosta obce. Vyjádření starosty uvádí i informace o výpomoci strážníkům místní policie. V čase letním k hlídce polní se přibíralo 7 stálých polních hajných, k zesílení noční služby policejní vydržovala obec v čase letním 3 ponocné a v zimních časech 5 ponocných za denní mzdu. Strážníci potřebovali svoje prostory a zázemí. V tomto dokumentu je městská strážnice umístěna v radnici čp.77-1 včetně kanceláře policejního komisaře. Dále městská věznice v domě čp.44-1, sestávající se ze 4 místností (oddělení pro muže, ženy a mladistvé). Celkový rozpočet města Chrudim na veřejnou bezpečnost na rok 1919 v tomto vyjádření představuje 34 940 Kč, kromě druhotných přídatků a příplatků pro policejní zaměstnance.⁶⁸

⁶⁷ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855-1945). Inv.č. 11114. Náklad na veřejnou bezpečnost v roce 1919.*

⁶⁸ *Státní okresní archiv města Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855-1945). Inv.č. 11114. Vyjádření starosty města Chrudim o nákladech na veřejnou bezpečnost. 1919.*

Z celého politického okresu Chrudim měla obec Chrudim nejvíce příslušníků místní policie a dalších pomocných zaměstnanců (ponocní, polní hajní). Ostatní obce v politickém okrese Chrudim často uváděly ve formuláři 1-2 zaměstnance, kteří výlučně konali bezpečnostní službu.

Stav místní policie v obci Chrudim zůstal téměř stejný i v roce 1932. Dokazuje nám to formulář reagující na oběžník Zemského úřadu v Praze, který se znovu zaměřoval na stav Policejní stráže obecní v obcích v reakci na odzbrojovací delegaci v Ženevě. Vyplněný formulář z roku 1932 ukazuje na počet 1 policejního komisaře, 1 pomocného úředníka a 16 strážníků obecní (místní) policie konající výlučně strážní službu policejní.⁶⁹ V rámci této záležitosti se dochoval i výkaz, který obsahoval celkový počet příslušníků obecních policií v celém politickém okrese Chrudim. Tento výkaz uváděl 34 příslušníků obecní policie, kteří vykonávali výhradně službu policejní a 102 příslušníků obecní policie, kteří vedle policejní služby jsou používáni i k jiným úkolům.⁷⁰

Můžeme vidět že od roku 1919 až do roku 1932 se složení místní policie ve městě Chrudim výrazně nezměnilo. Přibyl pouze jeden policejní úředník a jeden strážník místní policie.

Z oběžníku Zemského úřadu v Praze týkajícího se umístění zemských, okresních a státních policejních úřadů a četnictva můžeme určit, kde se nacházel zemský okresní úřad a četnická stanice v Chrudimi. Podle připojených příloh oběžníků to bylo v ulici Pardubická čp. 67/IV a byl tvořen kanceláři a zasedacími místnostmi-celkem 31 místností. V současnosti se zde nachází Městský úřad Chrudim. Budova pro četnictvo se nacházela na Riegrově náměstí čp.11,12 a 13 ve druhém poschodí. Zde bylo umístěno velitelství četnického oddělení, které mělo k dispozici dvě místnosti, okresní četnické velitelství tvořené jednou místností, četnická stanice se čtyřmi místnostmi a byla zde umístěna i četnická pátrací stanice se šesti místnostmi.⁷¹ Informace o umístění jsou z roku 1935. Je možné, že se poloha těchto úřadů mohla v dřívějších letech lišit.

3.2 Demonstrace a nepokoje

Další informace o bezpečnosti města v roce 1919 nám poskytnou hlášení o demonstracích v Chrudimi a v Hlinsku určené pro zemské správy politické. V roce 1919 byly tyto demonstrace nejspíše tím největším ohrožením veřejného pořádku města Chrudim a obce Hlinsko. Demonstrace vedli socialisté z Hlinska a Chrudimi ve dnech 26. a 27. května 1919. O jejich průběhu a situaci v obou městech v době konání demonstrace vypovídá zpráva okresního hejtmanství v Chrudimi. Dne 26. května se v dopoledních hodinách na hlineckém náměstí shromáždil dav 500 osob, který na náměstí postavil šibenici a ohrožoval místní živnostníky a obchodníky. Dav požadoval snížit ceny a zlepšit zásobování města. Četnická

⁶⁹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11135. Oběžník Policejní stráž obecní zjištění jejich stavu. 15. listopadu 1932.*

⁷⁰ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11135. Oběžník Policejní stráž obecní zjištění jejich stavu. 26. listopadu 1932.*

⁷¹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3793. Oběžník umístění zemských okresních úřadů, státních policejních úřadů a umístění četnictva. 3 přílohy. 11. listopadu 1935.*

stanice v Hlinsku telefonicky žádala posily z Chrudimi na zvládnutí situace a zajištění bezpečnosti obchodníků a živnostníků, protože v Hlinsku bylo četníků nedostatek. V Chrudimi byl počet četníků nejspíše podobný, nebo nebyl dostatečný na zajištění bezpečnosti v Hlinsku a udržení pořádku v Chrudimi. Proto Okresní správa politická města Chrudim žádala vojenskou asistenci z Pardubic. Z Pardubic dorazil ještě téhož dne vojenský oddíl o velikosti 30 mužů na obnovení veřejného pořádku.⁷²

Den po demonstraci v Hlinsku propukla obdobná demonstrace v Chrudimi. Dělnictvo v dopoledních hodinách zastavilo práci a shromáždilo se na náměstí. Dav čítal několik tisíc hlav a v čele průvodu byla nesena šibenice a rudý prapor. Průvod se utábořil na náměstí a delegace demonstrujících předala své požadavky před okresním hejtmanstvím. Demonstrující požadovali potrestání lichvářů, odvolání vojska z Hlinska a zlepšení cen základního zboží. Vojenský oddíl v Hlinsku se druhého dne vrátil zpátky do Pardubic, protože se situace v Hlinsku uklidnila a byl obnoven veřejný pořádek. V Chrudimi vojenské jednotky nezasahovaly. V Chrudimi byl nejspíše počet četníků větší a určitě byl podpořen místní policií, která byla zde početněji zastoupena než v Hlinsku.⁷³

Obě demonstrace nakonec proběhly v klidu a nebyla způsobena žádná škoda na majetku ani nebyl nikdo zraněn. Situace, ale poukázala na nedostatek četníků v Hlinsku, a na špatnou náladu obyvatel způsobenou dopadem světové války, ale tento problém trápil více měst v Československu.

Špatná nálada obyvatelstva v politickém okrese Chrudim byla způsobena především zvýšenými cenami zboží a jeho nedostatek. Kromě výše uvedených demonstrací se konaly i menší nepokoje v Heřmanově Městci, kde dav o velikosti 300 lidí požadoval od obchodníků zboží za předválečné ceny a po nevyhovění chtěl toto zboží násilím odejmout.⁷⁴ S touto situací si četnická stanice v Heřmanově Městci za spolupráce místní police poradila. Hlášení četnické stanice v Chrudimi podává informace o průběhu demonstrace konané dne 19. května 1919. Demonstraci tvořil dav složený z místních studentů a dělnictva z Popperovy a Wiesnerovy továrny, čítající podle odhadů chrudimských četníků 1200-1500 osob. Dav se shromáždil před pedagogickým ústavem a na jeho schodech měl proslov řečník davu, kterým byl zdejší správce nemocenské pokladny. Dav se potom přemístil před byt kaplana Josefa Zelinky a zde měl proslov řečník a předák sociálně demokratické strany. Důvodem této demonstrace bylo vyloučení 4 dívek z pedagogického internátu, které během dne sv. Jana nebyly oděny ve svátečních šatech. Dav se nakonec před bytem kaplana Zelinky pokojně rozešel.⁷⁵

Vzhledem k četnějším nepokojům mělo být četnictvo v chrudimském okrese posíleno zkušenějšími četníky z jiných oddělení. O tomto posílení pojednává zpráva Zemské správy

⁷² *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Hlášení Hlinsko demonstrace.28.května 1919.*

⁷³ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Manifestace proti drahotě v Chrudimi.27. května 1919.*

⁷⁴ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Hlášení o Drahotním hnutí v Heřmanově Městci.14. ledna 1919.*

⁷⁵ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Hlášení o demonstraci dělnictva a studentstva v Chrudimi.20. května 1919.*

v Praze určená Okresní správě politické v Chrudimi z 24. srpna 1921. Zpráva neuvádí přesné počty četníků, kteří měli posílit chrudimský okres. Toto posílení mělo dočasně vyrovnat nepříznivý stav četnictva. V případě vážných nepokojů bylo k dispozici 100 četníků na zkoušku v Pardubicích, kteří mohli být vysláni na pomoc.⁷⁶

I ve 30. letech se v Chrudimi konaly nepokoje způsobované komunisty a fašisty z Národní obce fašistické. Například 27. dubna 1935 ve večerních hodinách, v sále Lohneckých v Chrudimi, došlo během voličské schůze Národní obce fašistické k nepokojům. Krátce po zahájení došlo ke kontroverzi mezi pořadatelem a příslušníky jiných politických stran, zejména sociálních demokratů. Na místo byla vyslána četnická hlídka a situace se s jejím příchodem okamžitě uklidnila. Četnická hlídka nemusela po svém příchodu zakročovat, ale přes zjevný klid setrvala na dvoře u sálu v pohotovosti. Kolem 22. hodiny dorazil do sálu automobilem Rudolf Gajda s několika svými kolegy. Poté co vešel do sálu, začala vřava, způsobená soc. demokraty a schůze se vymkla organizátorům z ruky. Četnická hlídka ihned vyklidila sál a úspěšně zabránila dalším nepokojům. Osazenstvo sálu poklidně opustilo schůzi za dohledu četnictva. Pro udržení veřejného pořádku byla ulice před hostincem vyklizena.⁷⁷ Podobný incident se stal dříve 20. března 1935 ve Svatce. I zde se konala voličská schůze N.O.F a měl zde vystoupit se svým projevem Gajda. Před příjezdem Gajdy se u vstupu do sálu, kde se pořádala schůze, vytvořil dav složený převážně ze stran socialistických, který se domáhal vpuštění na schůzi, ačkoliv neměl pozvánku. Záměr tohoto davu byl nejspíše úmyslně rušit schůzi. Schůze byla rozpuštěna četnictvem, aby bylo zabráněno případným nepokojům.⁷⁸

Obava z možných nepokojů nebyla jen ze strany fašistů z N.O.F, ale i ze strany komunistů. V roce 1935 Presidium zemského úřadu v Praze informovalo formou oběžníků o možných hladových pochodech a demonstracích komunistů. Původně se tyto hladové pochody a demonstrace měly konat už v lednu 1935, ale podle dosavadních informací se tyto akce posunuly na únor. Bezpečnostní orgány se měly připravit a případně zakročit proti demonstracím a hladovým pochodům.⁷⁹ V Hlinsku opravdu došlo ke shromáždění tábora lidu a měly se konat demonstrace proti nezaměstnanosti a hladové pochody organizované komunistickou stranou. Dne 21. února 1935 se na náměstí v Hlinsku shromáždil dav lidí, který činil okolo 600 osob. Z toho davu 400 osob bylo příslušníky komunistické strany. Četnictvo toto shromáždění vytlačilo z náměstí na příkaz vrchního komisaře okresního úřadu v Chrudimi. Dav byl četnictvem rozptýlen do vedlejších ulic. Zde se opět tvořily davy a snažily se opět dostat na náměstí. Davy byly postupně úplně četnictvem rozptýleny. Během

⁷⁶ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3010. Zpráva Bezpečnostní poměry v okrese Chrudimském. 24.srpna 1921.*

⁷⁷ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3744. Hlášení Voličská schůze N.O.F v Chrudimi. Rozpuštění.28.dubna 1935.*

⁷⁸ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3744. Hlášení Důvěrná schůze fašistická ve Svatouchu, rozpuštěna. 20.března 1935.*

⁷⁹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3751. Oběžník KSČ organizování hladových pochodů a demonstrací nezaměstnaných v únoru 1935. 6.února 1935.*

zákroku byl zatčeny celkem 3 osoby za napadení četníka a shluknutí.⁸⁰ Po nepovedené demonstraci byla obava na základě důvěrných informací, že se budou nepokoje v Hlinsku opakovat a dav bude tentokrát tvořen ještě větším počtem. Demonstrace se měla konat 4. března 1935. Četnická stanice v Hlinsku měla být posílena o 25 četníků z odlehlých stanic okresu a k tomu dalších 20 četníků z jiných okresů. Tyto posily měly do Hlinska nastoupit 4. dubna v 8 hodin ráno.⁸¹ Bohužel se v pramenech města nedochovaly žádná další hlášení ani zprávy ohledně této demonstrace. Zůstává tedy otázkou, zda se demonstrace 4. března 1935 opravdu uskutečnila nebo šlo o pouhou provokaci. Nedochovaly se ani žádné zprávy o demonstracích v jiných obcích, takže můžeme jen předpokládat, že demonstrace z 21. února 1935 byla v chrudimském okresu ojedinělá.

V pramenech se dochovaly i oběžníky z Presidia zemského úřadu v Praze, které upozorňovaly na oslavy 1. května. Oběžník informoval o možných střetech mezi KSČ a N.O.F, apeloval na připravenost bezpečnostních orgánů zajistit a udržet veřejný pořádek a klid během oslav. Podle oběžníku z roku 1935 měla být věnována mimořádná pozornost komunistické straně. Očekávalo se, že právě jejich projevy během oslav 1. května budou mít silný demonstrativní ráz, který bude doprovázen agresivním chováním-vzhledem k předešlé silné agitaci-a protifašistickým vystupováním.⁸² Z hlášení jednotlivých četnických stanic v okrese Chrudim ohledně průběhů oslav 1. května můžeme říci, že nikde nedošlo k porušení veřejného klidu a pořádku. Podobný oběžník se týkal oslav 28. října 1935. Zde se kladl důraz na řádnou výzdobu veřejných budov a povinnou účast státních zaměstnanců. Samozřejmě i zde bylo varování před možným porušením veřejného klidu a pořádku komunisty nebo fašisty.⁸³

Dochoval se i oběžník ohledně oslav 1. května z roku 1937, kde se oproti oběžníku z roku 1935 upozorňuje na říšskoněmecké emigranty, kteří se mohou oslav zúčastnit jako jedinci. Hromadná organizovaná účast rakouských nebo říšskoněmeckých emigrantů nebyla povolena. Mělo se dbát na to, aby na transparentech nebyly napsána hesla, která by se týkala občanské války ve Španělsku.⁸⁴ Oslav se účastnili jak komunisté, tak fašisté, což byly dvě válčící strany v občanské válce a heslo, které by se týkalo občanské války ve Španělsku by mohlo být bráno jako provokace.

Oslavy 1. května v roce 1938 byly jiné než předchozí. V roce 1938 se rozšířila nákaza slintavky a kulhavky, takže mnoho obcí mělo shromažďování omezeno veterinárně-policejními zákazy. Oslavy mohly být připuštěny pouze ve slabě zamořených obcích. Muselo

⁸⁰ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3751. Hlášení K.S.Č.–Organizování hladových pochodů a demonstrací ve dnech 21. až 24.února 1935. 28.února 1935.*

⁸¹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3751. Zpráva Hlinsko soustředění četnictva dne 4. března 1935. 27.února 1935.*

⁸² *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3766. Oběžník Oslavy 1.května 1935. 23.dubna 1935.*

⁸³ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3729. Oběžník Oslava státního svátku 28.října 1935.*

⁸⁴ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3880. Oběžník Oslavy 1.května 1937. 21.dubna 1937.*

se dbát i na to, aby občané ze zamořených obcí neodešli slavit svátek do jiných obcí. Další pozornost musela být věnována obcím se smíšeným obyvatelstvem vzhledem k politické situaci. Pokud by hrozilo porušení veřejného pořádku mohly, být oslavy zrušeny, jinak neměly být průvody a oslavy omezovány.

Bezpečnostní sbory musely na demonstrace, oslavy, nebo politické schůze dohlížet a případně zasáhnout, aby obnovily veřejný klid a pořádek. Záleželo na typu události, například při demonstracích záleželo na velikosti davu a také na počtu příslušníků bezpečnostních sborů. Jak jsme se přesvědčili z dochovaných pramenů, davy demonstrací většinou převyšovaly počet bezpečnostních příslušníků. Pro zajištění bezpečnosti nemusel vždy aktuální počet příslušníků bezpečnostních sborů stačit, a proto mohla být na pomoc povolána armáda nebo se dočasně mohla přesunout část příslušníků bezpečnostních sborů z jiných klidnějších míst. Pokud se zakročovalo proti nepokojům, tak hlavním cílem bylo obnovit veřejný klid a pořádek. Toho se docílilo tak, že se dav, který ohrožoval veřejný klid a pořádek, měl fyzicky rozptýlit a případné agresivní jedince izolovat od davu. Už jen samotná přítomnost příslušníků bezpečnostních sborů mohla stačit k uklidnění situace.

Nepokoje a demonstrace nejvíce organizovaly příslušníci různých politických stran a měly různé důvody. Krátce po válce to bylo například zdražování zboží či špatné zásobování. V pozdějších letech se mohly demonstrace konat například z důvodu nezaměstnanosti nebo často docházelo ke střetům mezi jednotlivými politickými stranami.

V Hlinsku to byli sociální demokraté a později komunisté, kteří se dostávali do sporů s fašisty. V Chrudimi měli sociální demokraté silné postavení. Vyhráli skoro každé obecní volby. Čeští fašisté z Národní obce fašistické se v Chrudimi také vyskytovali, ale neměli ve městě žádný zásadnější vliv. Fašisté měli výraznější postavení na Pardubicku.⁸⁵ Tyto strany využívaly svátky, oslavy nebo voličské schůze protějších stran k projevení fyzického násilí nebo slovních narážek a výhrůžek. Znovu připomínám, že ve 30. letech 20. století zasáhla Československo světová hospodářská krize, která zapříčinila nezaměstnanost a další sociální problémy. Obě strany chtěly krizi využít jako zbraň proti svým protivníkům.

3.3 Evidence cizinců

Další oběžník s celostátní působností pocházel od Zemské správy politické v Praze. Oběžník byl rozeslán 30. října 1919. Oběžník informoval všechny okresní politické správy o neobyčejném vzrůstu počtů polských příslušníků židovského vyznání, kteří přes Těšínsko přecházejí na Moravu bez řádných cestovních dokladů a provozují na našem území obchody pochybného a trestního rázu⁸⁶. Tyto osoby zde vykupují různé předměty (drahé kovy, falešné kolky, apod.) a vyvážejí je do zahraničí. Po jednotlivých obcích se požadovalo, aby takovými osobám nebylo vydáváno osvědčení totožnosti a osobní legitimace. Obce měly vypracovat zprávu jaká pozorování a opatření v tomto směru učinila.⁸⁷

⁸⁵ Viz práce: Michal Benda, *Komunisté nebo Fašisté? Činnost Komunistické strany Československa a Národní obce fašistické před pardubickými obecními volbami v roce 1932. Východočeský sborník historický. Č.31. 2017.*

⁸⁶ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.11135. Oběžník Polští příslušníci židovského vyznání na území Československa. 30. října 1919.*

⁸⁷ *Tamtéž.*

Další oběžník reagoval na události v Praze dne 10. února 1925 (komunistická demonstrace v Praze). Presidium Zemské správy v Praze v reakci na předcházející události formou oběžníku informovala obce, že se v Československu vyskytuje nadměrné množství cizozemců nebezpečných veřejnému pořádku a klidu. Z tohoto důvodu měly obce podrobit cizozemce, zejména Rusy, perlustraci. V pramenech se dochoval seznam Rusů žijících ve městě Chrudim. Z celkového počtu 17 Rusů byly 2 osoby, které se podle šetření chovaly podezřele.⁸⁸ Tyto osoby měly kontakty v Rusku a vyjadřovaly nesouhlas s některými československými zákony. Osoby byly pod dohledem, a dokonce se v tomto seznamu nachází informace, že na tyto dvě osoby byla nasazena jiná důvěrná osoba, která bude jejich chování sledovat.

Šetření ohledně cizozemců ukazovalo přehled o jejich počtu v jednotlivých městech a fungovalo i jako jistá forma prevence.⁸⁹

Obdobný oběžník byl rozeslán už v březnu 1923 Presidiem zemské správy politické v Praze, týkal se statistiky německých příslušníků v Československu. V oběžníku bylo uvedeno, že tyto informace jsou zapotřebí pro ministerstvo vnitra a mají být zhotoveny do 29. března 1923.⁹⁰ K oběžníku je připojen přehled říšskoněmeckých příslušníků usedlých ve Správním okrese Chrudimském. Přehled byl vypraven 28. března 1923. Zajímavé je, že přehled neobsahuje žádná jména. Přehled tvoří 4 obce Morašice, Louka, Blatno a Hlinsko. U každé obce je uveden počet říšskoněmeckých příslušníků.⁹¹ V každé uvedené obci se nacházel podle přehledu jen jeden. Přehled ještě uvádí jejich sociální postavení a poznámky u jednotlivých osob, ale informace jsou psány drobným písmem, takže jsem nebyl schopen jednotlivé sociální postavení a poznámky určit.

3.4 Přestupky živnostenského řádu

Mnoho dochovaných hlášení a úředních záznamů se týká přestupků proti živnostenskému řádu. Jako příklad můžeme uvést hlášení z četnické stanice v Chrudimi ohledně přestupku osoby Čeněk M. proti živnostenskému řádu. Přestupek spočíval v tom, že řezník Čeněk M., který v Chrudimi provozoval živnost řeznickou a uzenářskou, vytváří při své živnosti obědy a ty pak rozprodává osobám bez živnostenského oprávnění. Řezník měl pouze živnostenský list na řeznictví a uzenářství a druhý živnostenský list na obchod se zvěří a rybami. Řezník tyto obědy podával ve své zřízené jídelně vedle svého uzenářství. Obědy byly roznášeny do

⁸⁸ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.11129. Oběžník Výtržnosti v Praze 10.února 1925 perlustrace cizozemců. 16. února 1925.*

⁸⁹ *Tamtéž.*

⁹⁰ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11123. Oběžník Statistika německých příslušníků v ČSR a jejich zaměstnání. 20. března 1923.*

⁹¹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11123. Přehled říšskoněmeckých příslušníků usedlých ve správním okrese Chrudimském.28. března 1923.*

soukromých bytů v blízkosti jídelny. Nelegální jídelnu podle záznamu nejvíce využívali dělníci z Popperovy továrny. Uvedený případ zjistil četník při své pochůzce.⁹²

Další hlášení četnické stanice v Chrudimi z roku 1936 uvádí přestupek Jana M. proti živnostenskému řádu. Uvedená osoba Jan M. je výčepní ve Výčepu likérů a prodeji lahvového piva v Chrudimi. V prodejní místnosti a ve svém soukromém bytě čepuje lahvové pivo a víno bez potřebného úředního povolení. Ve svém soukromém bytě kromě toho hrají zakázané hazardní hry do pozdních nočních hodin, a přitom hráčům karet pivo do sklenic čepuje a prodává. Uvedený případ zjistil četník při služební obchůzce 16. dubna 1936.⁹³

Chybějící živnostenské oprávnění se také vyskytuje v případě osoby Jindřicha L. z roku 1936. Jednalo se o výrobu dámských pásků bez živnostenského povolení. Přestupek byl zjištěn četníkem při služební obchůzce dne 27. srpna 1936. Jindřich K. byl četníkem vyslechnut a přiznal se, že vedle své hlavní živnosti, svrškařské, zhotovuje na objednávku dámské pásky. Podle výpovědi se jedná o sezónní přechodovou novinku z lehkých kůží, se kterými pracuje.⁹⁴

Podobným problémem se četníci z Chrudimi zabývali v dubnu 1938. Nemajetný válečný invalida Antonín B. si chtěl přivydělat prodejem vojenských odznaků: Voják republiky před restaurací Na sklepích. Tento vojenský odznak byl chráněn zákonem a jeho nákupní cena byla 1.30 Kč za kus. Prodávající Antonín B. tento odznak prodával za přemrštěnou cenu 5 Kč. Dokonce se domluvil i s dalšími prodejci, aby si s nimi mohl spojit stánek a společně tyto odznaky za přemrštěnou cenu prodávat. O zisk se potom měli společně rozdělit. Na tento přestupek přišla četnická hlídka při služební obchůzce. Po zjištění mohli kupující odznaky vrátit a bylo jim vráceno 5 Kč.⁹⁵

Můžeme vidět, že se četníci při svých služebních obchůzkách dostávali ke kontrole různých živností. Takže nejen, že dohlíželi na veřejnou bezpečnost a pořádek, ale také museli dohlížet na dodržování živnostenského řádu. Z toho vyplývá, že četníci museli mít dobré znalosti živnostenského řádu a záležitostí s ním spojených. V pramenech se dochovalo i oznámení od spolku natěračských mistrů v Chrudimi, kteří sami upozornili na přestupek v živnostenském řádu. Toto oznámení směřovalo na okresní úřad v Chrudimi a informovalo, že František V. provozuje živnost natěračskou bez příslušného živnostenského oprávnění. Žádali o prošetření dané věci a potrestání. Oznámení konkrétně uvádělo, které domy František V. právě natírá. V Chrudimi se v té době nacházelo 12 natěračských mistrů, kteří měli málo práce a je

⁹² *Státní Okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16524. Hlášení M.Č. z Chrudimi přestupek živnostenského řádu. Datum sepsání hlášení není uvedeno. 1936.*

⁹³ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11123. Hlášení J.M. přestupek živnostenského řádu. Datum sepsání hlášení není uvedeno. 1936.*

⁹⁴ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16519. Hlášení J.L. z Chrudimi přestupek živnostenského řádu. 28.srpna 1936.*

⁹⁵ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16549. Hlášení A.B. z Dolních Kralovic předražování. Datum sepsání dokumentu neuvedeno.1938.*

pochopitelné, že nechtěli snést někoho, kdo jim zakázky přebíral bez živnostenského oprávnění.⁹⁶

3.5 Mravnost

Další zajímavý přestupek se stal v chrudimském hostinci v Markovické ulici. Majitelka hostince Matylda K. a stavitelský asistent bez zaměstnání se dopustili přestupku kuplířství. Do svého hostince najímali děvčata z okolí na domácí práce, které obnášely i posluhování v hostinci jako číšnice. Dále měli trpět ve svém hostinci a bytě provozování prostituce. Z popisu skutkové podstaty vyplývá konkrétní příklad ze dne 13. na 14. února 1937. Číšnice Františka L., která byla v hostinci zaměstnána, měla do svého bytu v hostinci vpustit dva muže a s těmi pak souložit. Z šetření krádeže v tamním hostinci se Strážmistr Josef V. dozvěděl od svědků a sousedů, že v hostinci je poslední dobou v nočních hodinách hluk a často přijíždí a odjíždí motorová vozidla. V rámci šetření krádeže v hostinci se strážmistr dostal k osobě Karla Č., který uvedl, že se v hostinci seznámil s úředníkem Josefem N. a společně popíjeli až do pozdních hodin. Během večera je obsluhovala Františka L. K ránu se Karel Č. po Františce šel podívat do prvního poschodí a pokoje, kde předpokládal, že nalezne číšnici. V pokoji přistihl číšnici L. a dva mladíky při souloži. Po vyrušení dostal od jednoho z mladíků ránu do obličeje a vrátil se zpět do lokálu. K 5. hodině ranní se opět vydal do stejného pokoje a počkal na číšnici L. Na vedlejší posteli čekal úředník Josef N., se kterým popíjel v lokálu. Když Františka L. přišla, oba ji svlékli donaha a vykonali soulož. Za soulož si číšnice účtovala 50 Kč. Při výslechu majitelů hostince oba uváděli, že Františku L. najali jen jako služebnou, a že neměli ponětí o tom, že si do svého pokoje vodí hosty a provádí s nimi soulož. Z šetření se později zjistilo, že do hostince se najímala mladá děvčata nejvíce z pardubických lokálů jako služebné. Z výpovědí se ukázalo, že se tato děvčata měla po své práci přesunout do lokálu, kde roznášela pití a bavila se s hosty.⁹⁷ Nejspíše měla dostat hosty do pohodové nálady a přesvědčit je, aby zůstali a přenocovali v pokoji.

Podobný mravnostní přestupek se stal v hostinci v Zaječicích. V hostinci Františka M. byla zaměstnána Františka D., která zde pracovala jako číšnice. Při obsluhování hostů je vyzývala ke smilstvu a potají s nimi ve vedlejším pokoji za úplatu souložila. Číšnice za své služby požadovala peněžitý obnos nebo různé likéry a víno. Na případ přišel a vyšetřoval z vlastního popudu štábní strážmistr Jaroslav K. na základě výpovědi Václava M., který začátkem března v hostinci v Zaječicích s uvedenou číšnicí 2x souložil. Svědek totiž na Františku D. přišel podat trestní oznámení za vydírání. V hlášení se nenachází informace, jak Václava M. Františka D. vydírala. Ve své výpovědi Václav M. uvedl, že souložil s Františkou D. jen dvakrát a pokaždé zaplatil 30 Kč plus útratu. Můžeme se tedy jen domnívat, že s Františkou souložil vícekrát a neměl na zaplacení. Uvedená Františka D. byla už 5x soudně trestána za potírání pohlavních nemocí, za zpronevěru a podvod.⁹⁸

⁹⁶ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16571. Oznámení společenství lakýrníků, malířů a natěračů. 5. listopad 1937.*

⁹⁷ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16518. Hlášení Matylda K. a Karel U. přestupek kuplířství. 22. března 1937.*

⁹⁸ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16512. Hlášení Františka D. z Pokřikova, přestupek zákona o potírání pohlavních nemocí. Datum sepsání dokumentu neuvedeno.1938.*

Mravnostní problematika v Československu byla řešena zákonem číslo 241 O potírání pohlavních nemocí a tento zákon byl schválen 11.července 1922. Zákon zakazoval zřizování a udržování nevěstinců, ale pouliční prostitute omezena nebyla. Podle zákona se měl každý, kdo onemocněl pohlavní chorobou, léčit a zamezit šíření pohlavní choroby. Pokud se jednalo o osobu nemajetnou, tak léčba měla být na státní útratu. Trestné bylo nejen přenášení pohlavních chorob, ale i ohrožení nakažením pohlavní nemocí, ať už vědomé nebo z nedbalosti.⁹⁹ Přesto si prostitute našla cestu, jak přetrvat. Nevěstince byly sice zakázané, ale jejich funkci převzaly bary, kavárny, vinárny a hostince. Majitelé těchto podniků se dopouštěli kuplířství, což se v podstatě rovnalo provozování nevěstince.

Provozování prostitute bez dohledu a řádných lékařských prohlídek se mohly snadno a rychle šířit pohlavní nemoci. Jak můžeme vidět, tak i nestarší řemeslo se na Chrudimsku během období první republiky vyskytovalo.

3.6 Vyzvědačství

Velice zajímavý případ pokusu o vyzvědačství se stal v Chrudimi v roce 1933. Cikánský herec Vojtěch Š., člen cikánské kapely a vojín v záloze, se pokusil přesvědčit Pavlínu V. k vyzvědačství. Vojtěch Š. se nacházel v tíživé finanční situaci a chtěl si prodejem vojenských informací vydělat peníze u cizích států. K získání informací chtěl využít Pavlínu V. tím, že by ji seznámil s vyššími důstojníky a ti by ji poté za lásku vyzradili vojenská tajemství. K této činnosti ji Vojtěch Š. ji podle výpovědí měl přesvědčovat v kavárně u Škorpilů. Pavlína V. jakmile poznala, že se jedná o vyzvědačství tak nabídku odmítla, ale i přesto na ní Vojtěch Š. doléhal a snažil se ji k vyzvědačství přemluvit. Poté co poznal, že dívku nepřemluví, požádal ji aspoň aby tato nabídka zůstala jen mezi nimi. O případu se dozvěděl štábní kapitán od důvěrné osoby, která nechtěla být uvedena. Vojtěch Š. i Pavlína V. byli zatčeni a vyslýcháni. Vojtěch Š. byl obviněn z vojenské zrady a Pavlína V. za neoznámení pokusu o vyzvědačství úřadům. Z šetření se ukázalo, že Pavlína V. tuto skutečnost neoznámila úřadům, protože se domnívala, že se jedná o pouhý žert. Vojtěch Š. nejspíše nebyl s žádným důstojníkem v kontaktu a žádné předměty spojené s vyzvědačstvím u něj nebyly nalezeny. Pro jistotu byla provedena domovní prohlídka v domě Pavlíny V., jestli se u ní nenacházejí též nějaká předměty nebo listiny spojené s vyzvědačstvím.¹⁰⁰

V pramenech města Chrudim se dochoval velice zajímavý oběžník, ohledně říšskoněmecké zpravodajské služby a sbírání plánů československých měst z dne 2. srpna 1938. Tento oběžník má informovat všechny okresní úřady ohledně sbírání plánů československých měst říšskoněmeckou zpravodajskou službou prostřednictvím říšskoněmeckých nakladatelství a knihkupectví. Oběžník obsahuje několik říšskoněmeckých nakladatelství, která jsou spojována se snahou získávat tyto informace pro zpravodajskou službu. Oběžník nařizuje všem okresním úřadům a podřízeným institucím provést taková opatření, aby bylo zabráněno získávání plánů města a dalších informací týkajících se měst.¹⁰¹ Na tento oběžník odpověděla

⁹⁹ Zákon č.241/1922 Sb. O potírání pohlavních nemocí. 11.červenec 1922.

¹⁰⁰ ¹⁰⁰ Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3710. Hlášení Vojtěch Š. z Holubova Vojenská zrada. 11. listopadu 1933.

¹⁰¹ Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3893.

četnická stanice v Chrudimi 5. února 1938. Hlášení informovalo ohledně požadavku německého nakladatelství a knihkupectví firmy Dietrich Reimer v Berlíně na objednávku dvou výtisků plánů města Chrudim. Objednávka směřovala knihkupci B.A. Keilovi v Chrudimi. Ten objednávku nevyřídil a nejspíše to ohlásil četnické stanici. V hlášení je uvedeno, že žádný jiný chrudimský knihkupec takovou objednávku neobdržel, a četnická stanice vyzooměla všechny knihkupce, aby jim případnou objednávku ihned oznámili.¹⁰²

3.7 Nelegální držení zbraní

Další bezpečnostní oblast, na kterou se můžeme zaměřit, je nelegální přechovávání zbraní. Hlášení četnické stanice v Nasavrkách, okres Chrudim, právě o jednom takovém přechovávání pojednává. Václav P. přechovával v tramském údolí řeky Chrudimky ve své chatě pistoli Browning, aniž by měl zbrojní pas. Zjistilo se tak během vyšetřování vykradení chaty. Do seznamu odcizených věcí Václav P. právě uvedl, že mu chybí pistole s 12 ostrými náboji. Tím se přiznal, že držel zbraň bez zbrojního pasu, ale na druhou stranu tuto informaci nezamlčel a četnictvo mohlo zahájit pátrání po této odcizené zbraně. Václav P. přiznal, že pistoli dostal od svého tramského kamaráda i s náboji.¹⁰³

Další nelegální přechovávání zbraně se stalo ve Slatiňanech. Šofér Arnošt K. si zbraň ze Slovenska přivezl v roce 1919 jako trofej z bojů, kterých se účastnil. Rakouskou pušku, kterou předal svému bratrovi Aloisu K. a ten ji uschoval u své matky. Po smrti své matky byla puška nalezena obecním strážníkem Jaroslavem R. ze Slatiňan a odevzdána na okresní úřad v Chrudimi. V rámci šetření byli dohledáni synové zemřelé matky, kteří ve Slatiňanech už nebydleli a ti u výslechu vypověděli, že na ukrytou pušku zapomněli. Na svoji obhajobu uvedli, že nevěděli, že se jedná o vojenskou zakázanou pušku. Puška byla upravená, měla loveckou pažbu a postrádala pojistku. Ve výpovědi Arnošt K. uvedl, že braň si už v takovém stavu přivezl a měl ji pouze jako památku.¹⁰⁴

Po 1. světové válce se z bojů do domácností dostalo mnoho zbraní. Bývalí vojáci chtěli mít nějakou trofej nebo vzpomínku a tyto zbraně si doma ponechávali a uschovali i bez zbrojního pasu. I přesto, že třeba neměli v úmyslu tyto zbraně někdy použít k trestné činnosti, i jejich přechovávání je nebezpečné a samozřejmě nezákonné. Tyto ukryté zbraně mohou být někým odcizeny nebo prodány a dostat se tak do nesprávných rukou. V krajní nouzi mohou být i použity. Na problém přechovávání zbraní z války reagovalo v roce 1921 velitelství 4. pěší divize v Hradci Králové. Tento příspěvek do věstníku byl rozeslán politickým správám. Tato zpráva informovala o častých nálezích zbraní a munice z války v řadách civilního obyvatelstva. Dále vyzývala každého občana, který u sebe má zbraň nebo municu z války a

Oběžník Říšskoněmecká zpravodajská služba, sbírání plánů československých měst. 2. srpna 1937.

¹⁰² *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3893. Hlášení Plány československých měst sbírání říšskoněmeckou zpravodajskou službou. 5.února 1938.*

¹⁰³ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16540. Hlášení Václav P. z Chrudimi přestupek zbrojního patentu. 10. června 1937.*

¹⁰⁴ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16518. Hlášení Arnošt K. z Prahy neoprávněné držení zbraně. 27. únor 1937.*

nemá patřičná oprávnění, aby tyto zbraně a munici odevzdal na nejbližším vojenském velitelství nebo četnickou stanici. Takové to dobrovolné odevzdání nemělo mít žádné následky narozdíl od nalezení úředními orgány v domácnosti. Touto snahou se státní instituce snažily zabránit případným nehodám, které mohly být způsobeny těmito zbraněmi. Příspěvek také informoval o tom, že dlouho skladovaná munice může selhat a sama vybuchnout, aniž by s ní bylo nějak manipulováno.¹⁰⁵

3.8 Bezpečnost v dopravě

V období první republiky se rozvíjí automobilová doprava a bezpečnostní orgány musí dohlížet na dodržování dopravních předpisů a řešení přestupků v dopravě. Musíme si uvědomit, že i pro příslušníky bezpečnostních sborů bylo řízení automobilů nebo motocyklů i celý dohled nad dopravou něco úplně nového. Dnes skoro každý člověk má řidičské oprávnění a svůj vlastní automobil. Kdysi tomu tak nebylo. Příslušníci se museli naučit řídit automobily nebo motocykly. Kromě řízení a dohlížením nad silničním provozem museli také umět zdokumentovat místo nehody pomocí plánu. Takový plán musel být srozumitelný a přehledný.

V pramenech města se dochovaly hlášení ohledně přestupku v dopravě. Jedno takové hlášení pojednává o přestupku proti tělu spáchané Arnoštem M. Tato osoba způsobila Marii Z. lehké zranění. Zranění bylo způsobeno povalením osobním automobilem z nedbalosti. K incidentu došlo na státní silnici z Chrudimi do Pardubic před Medlešicemi v ranních hodinách. Kromě řidiče A. Z. byl v automobilu ještě dělník Karel M. Oba předešlou noc probdělali minimálně ve 3 hostincích a v každém měli 3 velká piva. K ránu se vraceli popsanou cestou a před Medlešicemi byli zpozorováni Marii Z., která se svým vozíkem taženým psem jela pro mléko do Medlešic. Žena se držela po pravé straně vozovky směrem do Medlešic, když ale zpozorovala osvětlený automobil snažila se přejít na druhou stranu. Řidič automobilu podle hlášení jel rychlostí 50 km za hodinu a držel se po levé straně silnice. Ženu s vozíkem nemohl vidět, protože bylo ještě šero a mlhavo. Žena byla zachycena ochranným rámem vozidla a povalena. Automobil skončil v převrácený na bok v příkopě. Žena utrpěla tržné zranění na lýtku, ale celkově se jednalo o lehké zranění. Případ byl oznámen městským strážníkem Š., který informoval četnictvo. Řidič automobilu byl odpovědný za zranění Marie Z., protože řídil automobil po probdělé noci v hostincích a po požití alkoholu. Z toho vyplývá, že nemohl mít řízení automobilu zcela pod kontrolou.¹⁰⁶

Jak můžeme vidět problémy týkající se alkoholu za volantem, únavy nebo neosvětlených chodců trvají i dnes. Další hlášení uvádí překročení dovolené rychlosti mimo obec. František P. jel 21. května 1937 po státní silnici od Chrudimi k Bylanům se svým nákladním automobilem rychlostí 65 km za hodinu, ačkoliv podle dokumentu bylo mimo obec povoleno jet 50 km za hodinu. František P. byl zastaven hlídkou četnické pátrací stanice z Chrudimi. Řidič nákladního automobilu tvrdil, že jeho tachometr mu ukazoval pouze 40 km za hodinu a zpochybňoval věrohodnost tachometru četnického vozidla. V té době samozřejmě ještě

¹⁰⁵ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11237. Osvětový referát velitelství čs.4. pěší divize Hradec Králové. 29.srpna 1921.*

¹⁰⁶ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16527. Hlášení Arnošt M. z Chrudimi, přestupek proti bezpečnosti těla. Datum sepsání záznamu neuvedeno. 1937.*

nebyly žádné měřiče rychlosti, a proto četníci rychlost nákladního auta určili podle rychlosti, kterou museli nabrat, aby nákladní automobil předjeli a zastavili.¹⁰⁷

V pramenech se dochovalo i hlášení o dopravní nehodě přesněji srážce automobilu a motocyklu v Chrudimi. Ke srážce došlo na Riegrově náměstí před lékárnou. Srážku zavinili oba řidiči. Alois Ch. nedal jasně najevo, že odbočuje z ulice hlavní do boční. Příčinou bylo nedostatečně silné výstražné světlo, které má o změně směru jízdy varovat. Řidič motocyklu Viktor M., ačkoliv viděl, že se automobil chystá odbočit do boční ulice a tím přejet přes jeho pruh jízdy, pokračoval v jízdě. V dokumentu je uvedeno, že řidič motocyklu měl dost místa, aby se automobilu mohl vyhnout nebo mohl úplně zastavit a počkat až automobil přejede přes jeho dráhu cesty. Při srážce došlo k lehkému zranění řidiče motorky, které bylo na místě ošetřeno.¹⁰⁸

Četnictvo provádělo i zvláštní silniční kontroly, důkazem toho je hlášení o provedení zvláštní silniční kontroly při příležitosti výročního trhu v Litomyšli. Zvláštní silniční kontroly se zúčastnila i četnická stanice Chrudim spolu s dalšími stanicemi v okolí. Na vybraných komunikacích u Litomyšle byly postaveny dvoučlenné hlídky, aby kontrolovaly vůdčí listy a dohlížely na dodržování předpisů o jízdě s motorovými vozidly.¹⁰⁹

3.9 Přestupky z nedbalosti

V pramenech se také dochovaly případy zranění z nedbalosti. Jako příklad můžeme uvést postřelení dvou osob během honu na koroptve v katastru obce Skutíčka. Zubní lékař Jan Š. se zúčastnil honu na koroptve a měl údajně z neopatrnosti postřelit z lovecké pušky dělníka Františka M., nadlesního Jindřicha V. Hon se konal 19.8. 1937 a zúčastnilo se ho 7 střelců a 4 náhonci. Zranění vypověděli, že při honu se Dr. Jan Š. nedržel řady střelců, ale byl o 30-40 kroků napřed před ostatními. Předním se vynořilo hejno koroptví, které se rozlétlo směrem k řadě střelců. Dr. Jan Š. se otočil a vypálil z lovecké pušky směrem na hejno a tím i na řadu střelců z lovecké pušky. Broky zasáhly Františka M. do levého boku. Po zásahu ucítil bolest a ihned se vrhl k zemi, aby se vyhnul případné další střelbě a začal křičet, že byl zasažen a ať se nestřílí. Střelbou byl zasažen i nadlesní Jindřich V. Ten byl po výstřelu Dr. Jana Š. zasažen do čela, levého záloktí, do pravé ruky, do hřbetu levé ruky, do ukazováčku levé ruky a poslední ho trefila do levého stehna. Po těchto zásazích se zapotácel a padl vedle zasaženého Františka M. Po zvolání ať se nestřílí padly ještě dva vystřely, které učinil Hubert V. Tyto rány byly vypáleny nejspíše z leknutí a naštěstí směřovaly do vzduchu. Oba ranění, byli převezeni do Chrudimské nemocnice a ze svých zranění se zotavili. Vina padá na Dr. Jana Š., který nedbal

¹⁰⁷ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16538. Hlášení František P. z Hlinska, přestupek vládního nařízení o jízdě motorovými vozidly. 25. květen 1937.*

¹⁰⁸ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16502. Hlášení Alois Ch. z Chrudimi, Viktor M. z Pardubic, neopatrná jízda a přestupek proti bezpečnosti těla. Datum sepsání hlášení nečitelné. Červen 1938.*

¹⁰⁹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3724. Hlášení: Zvláštní silniční kontrola. 23. srpna 1934.*

pravidel honu, nedržel se ve střelecké řadě a přes varování ostatních střelců se držel před střeleckou řadou.¹¹⁰

Druhé zranění z nedbalosti se stalo v obci Kočí 22. srpna 1938 ve stodole Rudolfa S při mlácení obilí. Při mlácení obilí vypomáhala Marie N. u mlátičky, do které spadla a její pravá noha byla až po koleno utržena. Stalo se tak z nedbalosti, protože Václav N. nechal bezpečnostní opatření u bubnu otevřená. Udělal tak z nedbalosti protože, vzhledem ke svému zaměstnání a předpisům měl zabezpečit mlátící buben mlátičky. Marie N. byla ihned převezena sanitním vozem do nemocnice a zde jí byla pravá noha až po stehnu amputována. Případ byl oznámen řidičem sanitního vozu a vyšetřován četnickou stanicí v Kočí s asistencí četnické stanice Chrudim.¹¹¹

3.10 Závažné zločiny

Co se týče závažnějších zločinů byl mi nejlepším zdrojem informací regionální dobový tisk. Z hlášení četnických stanic se nejspíše nedochovaly dokumenty, které by podávaly informace o závažnějších zločinech. V regionálním tisku je však možné na tyto závažnější zločiny narazit. Jeden takový závažnější zločin se stal 4. března 1931. Díky výtisku novin můžeme tento zločin podrobně popsat. V pozdních odpoledních hodinách se v hodinářství a klenotnictví objevil podezřelý muž. Tento muž byl 40letý Vilém Bittner, známý lupič, podvodník, který byl už od prosince 1930 stíhaný zatykačem za pokus o vraždu četníka. Bittner do podniku vešel asi kolem 18 hodiny a poptával se po nějakých klenotech, které chtěl zakoupit jako dar. Při vstupu další osoby do prodejny silně znervózněl a upoutal tak pozornost prodavače. Prodavač pojal jisté podezření a raději poslal svého pomocníka pro četníka. Pomocník prodavače na ulici potkal strážmistra Jindřicha Konradi a vyrozuměl ho o podezřelém muži. Strážmistr byl v té době mimo službu, ale přesto se vydal za podezřelou osobou. Bittner mezi tím podnik opustil a přešel do obchodu Emila Morávka, kde se pokoušel prodat prsteny. Zde byl strážmistrem objeven a požádán, aby prokázal svoji totožnost. Bittner postrádal svoji legitimaci, a tak byl strážmistrem prohledán a vyrozuměn, že bude předveden na četnickou stanici. Při prohlídce strážmistr objevil u Bittnera pistoli Browning a tuto zbraň mu ihned odebral. Jelikož strážmistr byl v té době mimo službu můžeme předpokládat, že u sebe neměl služební zbraň ani pouta. Bittnera neměl jak spoutat, proto mu přikázal, aby ruce držel svisle podél těla a nepokoušel se o útěk, jinak proti němu použije nejspíše jeho vlastní zbraň. Podle popisu události oba došli k četnické stanici na Masarykově ulici v 18:15. Při prohlídce byl strážmistr nejspíše nedůkladný nebo prohlídku přerušil po objevení pistole, ale když oba došli ke vchodu do četnické stanice, Bittner z náprsní kapsy vytáhl další zbraň a z bezprostřední blízkosti vypálil na strážmistrův obličej a dal se na útěk. Strážmistr byl postřelen do levé tváře a přes své zranění ihned začal s křikem pronásledovat Bittnera. Do cesty prchajícímu Bittnerovi se postaví asistent zdejšího soudu Richard Starý a pokusí se Bittnera zastavit. Starý sice Bittnera zachytí, ale vzápětí jsou vypáleny dvě rány a Richard Starý je oběma střelami zasažen. Nebezpečný střelec je poté sražen 17letým učněm Emilem

¹¹⁰ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16559. Hlášení: Jan Š. a Hubert V. Chrudim přestupek proti bezpečnosti těla. 14. října 1937.*

¹¹¹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16532. Hlášení Václav N. Kočí přestupek proti bezpečnosti života.24. srpen 1938.*

Hrdličkou, který Bittnera srazí a začne se s ním o pistoli přetahovat. Padnou další dvě rány, které naštěstí nikoho nezraní. Během přetahování dorazí pronásledovatelé a Bittnera společně zatknou. Oba zranění byli přesunuti do nemocnice. Strážmistr Konradi nebyl ohrožen na životě, ale Richard Starý byl postřelen dvakrát a oba projektily mu uvázly v těle. S Bittnerem byla 6. března provedena pod dohledem četníků provedena rekonstrukce události.¹¹²

Další případ, který je v regionálním tisku popisován je zadržení nebezpečného zločince Josefa Winternitze v lesích nedaleko Chrudimě. Josef Winternitz byl 24letý žid, který byl několikrát soudně trestán. V článku se uvádí, že má na svědomí například krádež v hodnotě 45 000 Kč. Dne 9.června 1931 přes telegram vyzval tovární dělnici Karlíkovou ke schůzce v lesích Podhůra. Telegram byl podepsaný jako Ida Winternitzová. V článku není uvedeno, zda byl nějaký vztah mezi Karlíkovou a Winternitzem ani jestli jméno Ida Winternitzová bylo vymyšleno. Z článku není jasné, jak se četnictvo o této schůzce dozvědělo, ale bylo spolu se strážníky místní policie připraveno Winternitze při schůzce zatknout. Josef Winternitz přijel pronajatým automobilem od Heřmanova Městce do Chrudimi a na Podhůru vyšel pěšky. Zde na něj čekala Karlíková a v krytu kolem místa setkání čekali četníci a strážníci místní policie. Když Karlíková viděla, že se k ní blíží muž místo ženy, raději se vytratila. Winternitz po chvíli zjistil, že se na místě setkání nachází sám, chtěl odejít, ale v tom se spustila léčka, kterou četníci nachystali. Winternitz se sice dal na útěk, ale velice rychle si uvědomil, že nemá šanci uprchnout. V zoufalé situaci se pokusil spáchat sebevraždu, ale podařilo se mu pouze postřelit se. Zbraň se naštěstí po prvním výstřelu zasekla. Četníci postřeleného zločince odzbrojili a ihned převezli do nemocnice.¹¹³ Zajímavé je, že zločinec nepoužil zbraň proti svým pronásledovatelům.

K dalšímu trestnému činu došlo v roce 1935, kdy se podařilo lupiči Stanislavu Koudelkovi uprchnout během eskorty z chrudimské nemocnice. Stanislav Koudelka, žijící v Chrudimi, byl ve vazbě Chrudimského okresního soudu za nabádání známého k vyloupení pokladny v Milovicích během vojenského cvičení. Ve vazbě se poranil na břicho obyčejným nožem a předstíral sebevražedné úmysly. Zvláštní je, jak si mohl ve vazbě opatřit nůž? Po svém činu byl převezzen do chrudimské nemocnice. Po svém zotavení měl být eskortován dozorcem Antonínem Čejchanem zpátky do vazby. Během eskorty Koudelka hodil svoji aktovku (pravděpodobně se svými osobními věcmi) pod nohy Čejchanovi a dal se na útěk. I přesto, že byl krátce po zotavení po svém zranění břicha dokázal rychle překonat plot domu a úspěšně se ztratit dozorcem. Koudelka si to přímo namířil do domu svých rodičů, kde se ozbrojil pistolí. Od sousedky požadoval vypůjčení jejího kola, které by využil k dalšímu útěku. Sousedka odmítla kolo vydat, a tak po ní Koudelka vypálil. Naštěstí minul a střela se odrazila od země. Sousedka strachy omdlela a Koudelka prchá na kole podél řeky Chrudimky směrem na Slatiňany. Mezitím dozorce Čejchan upozornil místní četnictvo a obecní policii. Cestou nejspíše potkal svého kolegu Jana Buřvala, který jel na svém kole k obědu. Buřval se ihned rozjel za Koudelkou. Podařilo se mu ho zpozorovat v polích u Janderova, a dokonce se mu podařilo Koudelkovi nadjet a zahradit cestu svým kolem. Když Koudelka zpozoroval dozorce Buřvala ihned na něj vypálil 3 střely. Všechny 3 střely zasáhly Buřvala do hrudníku a břicha.

¹¹² *Zatčení a střelba nebezpečného lupiče Viléma Bittnera v Chrudimi. Hlasy východočeské.č.11. V Chrudimi 13.března 1931.*

¹¹³ *Nebezpečný zločinec se při pronásledování smrtelně postřelil. Hlasy východočeské.č.24. 12.června1931*

Koudelka dále pokračoval ve svém útěku směrem na Lukavice. Objevil se v obci Zminné a zde chtěl zastřelit z pomsty svého komplice, který jej udal pro nabádání k loupeži. Koudelka naštěstí doma svého komplice nenašel a pouze odcizil kabát a klobouk, aby se mohl lépe maskovat. Po Koudelkovi v té chvíli už pátrali četníci z Chrudimi, Jihlavy, Hradce Králové a Tábora. V Zminné Koudelka sešel z cest a zmizel v lese. Zde bylo nalezeno kolo, na kterém prchal. Četnictvo objevilo Koudelku až večer v obci Lukovně v místním hostinci. Zde se spustila přestřelka, ve které byl Koudelka zasažen do prsou, a přes své zranění se mu podařilo stále prchat a opětovat palbu. Nakonec byl dopaden v křoví v Labské dolině, kde spáchal sebevraždu.¹¹⁴

V roce 1921 došlo v Medlešicích takřka k souboji mezi četníkem Susem a zuřivcem Josefem Sádkiem. Josef Sádek žil v roce 1921 v Medlešicích a byl několikrát trestaný za rvačky, krádeže a těžké ublížení na zdraví. Podle popisu to byl rváč, silák a velice agresivní člověk. Dne 23. května 1921 byl přistižen polním hlídačem Dolanským, jak krade v Medlešicích na poli jetel. Dolanský vyzval Sádka, aby sním došel ke starostovi. Cestou Sádek u své kůlny popadl klacek a surově s ním napadl polního hlídače Dolanského. Tento incident byl druhý den vyšetřován četnictvem, a to Sádka velice rozzuřilo. Odebral se tedy na zámek s klackem v ruce a chtěl si vyřídit účty s panem Wiedespergem, kterému patřilo pole, na kterém kradl. Když Wiedesperg spatřil, jak se k jeho zámku blíží rozzuřený Sádek upozornil svého sluhu a vrata zámku zamkl. Zamčená vrata Sádka nezastavila. Do zámku vnikl skrze okno kuchyně a hnal se po schodech, kde se mu do cesty postavil sluha Kohout s ručnicí a majitel zámku Wiedesperg s revolverem v ruce. Sádka se jim podařilo vyhnat ze zámku, ale venku se Sádek odhodlal vrhnout proti Kohoutovi a silně ho udeřit klackem do spánku. Kohout sice stačil z ručnice vystřelit, ale minul a po ráně klackem ručnici upustil. Wiedesperg okamžitě vzal zraněného sluhu a odvedl ho do zámku a opět za sebou zamkl vrata. Rozzuřený Sádek se zmocnil ručnice a obcházel zámek. Naštěstí do ručnice neměl náboje a nemohl tak po někom vystřelit. V tu chvíli za ním doběhla jeho družka a snažila se ho přesvědčit, aby od svého chování upustil. Sádek na družku nebral ohledy, ale po krátké chvíli odešel. Předtím ještě ukořistěnou ručnici zničil. Mezitím ze zámku volali na četnickou stanici v Chrudimi a informovali je o incidentu. Na vyšetření incidentu byly vysláni celkem 3 četníci. Četníci se po příchodu do Medlešic ihned vydali ke kůlně Sádka. Před kůlnou narazili na družku Sádka, která je informovala že se Sádek opil a usnul v kůlně. Varovala je, že je to muž velmi prudké povahy, a že nejspíše jakmile je spatří dostane záchvat vzteku. Četníci se opravdu přesvědčili, že v kůlně Sádek spí. Rozhodli se, že nejdříve zjistí, co se stalo na zámku, než Sádka zatknou. Kůlnu zamkli a na stráži nechali strážmistra Suse s místním mladíkem. Pokud by se Sádek probudil dříve, měl mladík ihned doběhnout pro zbylé četníky na zámek. Přesně to se stalo po 20 minutách šetření na zámku. Sádek se probudil a po zjištění, že je zamknut, vrátka kůlny vyrazil. S napřaženou pěstí se vrhl proti četníkovi. Četník vyzýval Sádka, aby od svého jednání upustil, jinak proti němu použije zbraň. Sádek nedbal výzvy a vrhl se proti četníkovi. V šarvátku se podařilo Sádskovi získat bodák z četníkovi pušky a snažil se strážmistra probodnout. Strážmistr uskočil a naposledy vyzval Sádka, aby bodák upustil. Ani poslední výzva nezabrala, a tak strážmistrovi nezbylo nic jiného než Sádka zastřelit.¹¹⁵

¹¹⁴ *Vraždící lupič. Hlasy východočeské.č.39. 11.října 1935.*

¹¹⁵ *Konec nebezpečného zuřivce. Hlasy východočeské.č.21. 11.června 1921.*

3.11 Návštěva prezidenta Beneše ve městě Chrudim při příležitosti závěrečných vojenských cvičení

Rok 1936 byl rokem pro armádu výcvikovým. V srpnu 1936 proběhlo cvičení na území Čech a v září mělo proběhnout navazující cvičení na území Slovenska. Srpnovému, závěrečnému cvičení velel armádní generál Krejčí, který měl hlavní stan ve městě Chrudim od 20. srpna.

Při příležitosti závěrečného cvičení navštívil město Chrudim prezident Edward Beneš spolu s předsedou vlády dr. Hodžou, s armádním generálem Syrovým, s náčelníkem francouzské vojenské mise generálem Faucherem a dalšími.¹¹⁶ Prezident do Chrudimi přijel 21. srpna 1936 v 8 hodin ráno. Ve svém voze přijel do Chrudimi Pardubickou ulicí a směřoval na Riegrovo náměstí (dnes Resselovo náměstí).¹¹⁷ Celá cesta byla ohraničena výzdobou a jásajícím davem. Celé náměstí bylo vyzdobeno státními vlajkami a jásajícím davem. Kromě občanů města a bezpečnostních složek byly přítomny organizace jako Sokol, sbor dobrovolných hasičů, váleční vysloužilci a legionáři ve svých uniformách. Samozřejmě na náměstí nesměla chybět vojenská kapela a čestná rota, kterou si prezident po svém příjezdu za doprovodu fanfár prohlédl. Poté prezident přešel na tribunu a byl přivítán starostou města Kaškem, okresním hejtmanem dr. Malzou. Po přivítání pronesl prezident projev, ve kterém hovořil o důležitosti spolupráce silné armády s civilním obyvatelstvem. Po přednesení projevu se prezident podepsal do pamětní knihy a odebral se do hlavního velitelství manévrů, které se nacházelo ve škole Obchodní akademie Chrudim.¹¹⁸ Prezident navštívil Chrudim ještě několikrát, ale už jen z čistě vojenských důvodů. Chrudim byla srdcem manévrů a odtud navštěvoval jednotlivá místa cvičení.

Vojenské cvičení trvalo až do 25. srpna, kdy bylo ukončeno slavnostní vojenskou přehlídkou na pardubickém letišti východočeského aeroklubu. Této přehlídce se zúčastnilo celkem 15 000 vojáků a samozřejmě ji navštívil i prezident Beneš. Cvičení se celkem zúčastnilo 102 000 vojáků.¹¹⁹

Vojenské cvičení si vyžádalo jistá opatření, která město mělo zajistit, aby cvičení proběhlo lehce. Opatření se týkaly například cest, které měly být v době konání vojenského cvičení v takovém stavu, aby se po nich mohly snadně pohybovat vojenské jednotky. Civilní obyvatelstvo bylo vyrozuměno, aby pokud možno co nejvíce uvolnilo a nezatěžovalo silniční provoz. Hospodáři byli vyrozuměni, aby svoji úrodu zabezpečili před případným poškozením způsobeným vojenskými přesunými. Ve městech byly vyrozuměny trafiky, které si měly opatřit větší zásobu kuřiva pro vojáky. Stejně byly informovány i čerpací stanice ohledně navýšení zásob pohonných hmot. Očekávala se i větší konzumace nápojů a potravin. Mělo se hlavně zabránit neodůvodněnému zdražování. Civilní obyvatelstvo muselo vyjít armádním potřebám

¹¹⁶ *Slavné dny Chrudimě: Chrudim hostila ve svých zdech prezidenta republiky a reprezentanty naší branné moci. Chrudimský kraj, krajský list českého východu. Č. 18. 29.srpna 1936.*

¹¹⁷ *Tamtéž.*

¹¹⁸ *Tamtéž.*

¹¹⁹ *Letošní manévry ve východních Čechách. Chrudimský kraj, krajský list českého východu. Č. 18. 29.srpna 1936.*

vstříc, takže armáda mohla požadovat propůjčení civilních automobilů k přepravě jednotek.¹²⁰ Další potřeba spočívala v ubytování důstojníků a vojenského personálu. Ubytovat potřebovali i příslušníci bezpečnostních sborů, především příslušníci četnictva, které bylo navýšeno z důvodů zabezpečení návštěvy prezidenta republiky a dalších reprezentantů vojenské branné moci.

Samozřejmě se muselo dbát na bezpečnostní opatření před i během konání vojenského cvičení. Tyto opatření měla zabránit případné sabotáži, protistátní akci nebo vyzvědačství. Bezpečnostní orgány prověřily všechny podezřelé osoby a cizince zdržující se ve správním obvodu. Byl sestaven seznam podezřelých podniků, který měl za úkol varovat vojsko při výběru vhodného ubytování. Četnictvo konalo zvýšené hlídky při vykládání vojenského materiálu a jednotek. Byl sledován i styk civilního obyvatelstva s vojskem. Cílem bylo odhalit vyzrazování vojenských informací. Místní tisk byl vyrozuměn, aby nešířil informace, které by mohly ohrozit zájmy vojenské správy.¹²¹

3.12 Důležité podniky a objekty

Důležitým dokumentem, který se dochoval v pramenech města Chrudim, je oběžník z Presidia zemské správy politické v Praze z 14. prosince 1921, ohledně sestavení seznamu dolů, hutí a podniků důležitých pro stát nebo brannou moc. Vytvořené seznamy měly pomoci sestavit ministerstvu obrany jednotný seznam všech důležitých podniků pro stát nebo brannou moc. Zaměstnanci těchto podniků měli poté získat výhodu zproštění služby v případě mobilizace. K oběžníku je připojen vytvořený seznam podniků na Chrudimsku.¹²² Seznam byl zhotoven nejspíše 17. prosince 1921 a je celý psán ručně. Seznam uváděl jako důležité podniky následující: Plynárna a elektrárna v Chrudimi, elektrárna v Hlinsku, strojírna a slévárna Wiesner v Chrudimi, továrna na obuv Popper v Chrudimi, cukrovar ve Slatiňanech, cukrovar v Chrudimi, cukrovar v Rosicích, cukrovar v Hrochově Týnci, lihovar v Chrudimi, lučební továrna ve Slatiňanech, chemická továrna v Chrasti, družstvo kožešníků v Hlinsku továrna na cihly a krytiny v Hrochově Týnci. Dalších 6 objektů se bohužel nedá přečíst.¹²³

V roce 1937 došlo k přezkoumání stavu podniků důležitých pro obranu státu ministerstvem národní obrany. Z přezkoumání vznikl dokument, ze kterého můžeme vidět které podniky na Chrudimsku v roce 1937 byly shledány důležitými pro obranu státu. Dokument obsahoval seznam následujících podniků: O. Berdl vápencové lomy s výrobou šterku v Prachovicích, Česká obchodní společnost, vápencové lomy a kruhová vápenice ve Vápenném Podole,

¹²⁰ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3829. Zpráva okresního hejtmana: Závěrečná cvičení 1936. 25.července 1936.*

¹²¹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3829. Instrukce Presidia zemského okresního úřadu: Závěrečná cvičení v roce 1936 v Čechách a v zemi Moravskoslezské. Bezpečnostní opatření. 5.srpna 1936.*

¹²² *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). In.č.3045. Oběžník: Seznam dolů, hutí a průmyslových podniků důležitých pro stát nebo brannou moc. 14. prosince 1921.*

¹²³ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3045. Ručně psaný seznam podniků důležitých pro stát nebo brannou moc. 17. prosince 1921.*

Stanislav Pospíšil vápenné pece v Chrudimi, D. Berl nájem vápenky v Prachovicích, Josef Prokop výroba osinkové břidlice v Hlinsku, František Rukl sklárna v Dolním Bradle, František Wiesner, továrna na stroje a slévárna v Chrudimi, Tlustý a Lowy, továrna na pilníky v Hlinsku, Chráska a Jelínek, továrna na stroje v Chrudimi, R.A. Smekal, továrna na hasičské potřeby ve Slatiňanech, Hanuš a Čapský, továrna na elektrotechnické součástky ve Slatiňanech, F.J. Auersperg, továrna na hnojiva a lučebniny ve Slatiňanech, Robert Heisler, lučební továrna v Chrastí, Janda a syn, továrna na šinilkové zboží v Hlinsku, František Kaufman, továrna na koberce v Hlinsku, Klazar, kobercové továrny v Hlinsku, František Ruprecht, továrna na koberce v Hlinsku, Rudolf Sokol, strojní tkalcovna v Hlinsku, Samuel Taussig a synové, strojní tkalcovna, barvírna, impregnace a konfekce v Hlinsku, Viktor Rudolf, tovární výroba kožišnického zboží v Hlinsku, Jiří Beneš, automatický mlýn Janderov v Chrudimi, cukrovar v Chrudimi, výroba surového cukru, Auersperg, cukrovar ve Slatiňanech, cukrovar v Hrochově Týnci, lihovar v Chrudimi, J. Eneš, továrna na čepice a kožišninové zboží v Chrudimi, Werson, Šalamoun Werner a synové, strojní továrna na obuv v Hroubovicích, Michaela Lowita syn, továrna na obuv v Heřmanově Městci, Polický, Popper, továrna na obuv v Chrudimi, Fs.F. Janků, zasílatelství v Chrudimi. Za tímto seznamem je uvedena i všeobecná veřejná okresní nemocnice v Chrudimi jako důležitý objekt pro obranu státu.¹²⁴

Jak si můžeme na první pohled všimnout v tomto seznamu nejsou zahrnuty nádraží a pochopitelně ani vojenské objekty.

V rámci území Chrudimska stojí za uvedení důležitý objekt, a tím je Sečská přehrada. Její výstavba trvala od roku 1924 až do roku 1935.¹²⁵ V souvislosti se Sečskou přehradou se dochoval záznam incidentu ohledně porušení zákazu focení přehradou. Jistý František K. se 23. května 1937 spolu s Jaroslavem O. dostali na prostranství před výtok sečské údolní přehradou a pořizovali zde fotografie. Oba muži byli přistiženi místním státním komisařem stavební správy. Na svoji obhajobu muži uvedli, že také pracují na stavbě vodních nádrží a že si pouze fotí les vedle přehradou. Svůj vstup na zakázaná místa nijak nevysvětlili. Přehrada byla opatřena výstražnými cedulemi, které zakazovaly vstup na nepovolená místa a upozorňovaly, že fotografování přehradou a přilehlých částí je zakázáno výnosem ministerstva veřejných prací čís. 7 ze dne 6.4.1936. Vyšetřováním incidentu byla pověřena četnická stanice v Seči.¹²⁶

Podobné hlášení četnické stanice v Seči uvádí téměř stejný přestupek, kdy četař dělostřelecké baterie z Vysokého Mýta Bernard P. fotografoval sečskou přehradou a byl přistižen hrázným přímo při fotografování. Byl vyzván hrázným, aby mu vydal film aparátu. Přestupek byl poté oznámen četnické stanici v Seči.¹²⁷

¹²⁴ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3861 Dokument ministerstva národní obrany, Okres Chrudim–Přehledy podniků důležitých pro obranu státu–výsledek přezkoušení. 26.únor 1937.*

¹²⁵ *Viz. Bakalářská práce: MARIÁNEK, Jiří. Historie Sečské přehradou–průběh výstavby do roku 1947. Hradec Králové, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce PhDr. Zdeněk Zahradník.*

¹²⁶ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). In.č.16518. Hlášení František K. a Jaroslav O. fotografování sečské přehradou. 10. června 1937.*

¹²⁷ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). In.č.16540.*

Vojenské objekty se v Chrudimi nevyskytovaly až do stavby vojenského letiště. První přípravy, v podobě vyhledání vhodného místa a naplánování, se uskutečnily 22.června 1937. Komise vybrala vhodné místo pro letiště a kasárny bombardovací perutě II/6, která byla zatím umístěna v Hradci Králové. V prosinci 1937 byla uzavřena smlouva mezi obcí Chrudim a vojenskou správou ohledně výstavby letiště, kasáren, hangáru s velitelskou věží.¹²⁸ V pramenech města se dochovala kopie smlouvy ohledně výstavby vojenského letiště v Chrudimi schválená zastupitelstvem obce, která měla být schválena okresním úřadem. Ze smlouvy vyplývá, že obec musela opatřit všechny pozemky potřebné ke stavbě, ručila za stavbu kasáren i letiště, za zavedení elektřiny a vody do kasáren, za vytvoření komunikací vedoucích k letišti a měla se zavázat že ve vzdálenosti 50 metrů od hranice letiště nebudou stavěny žádné jiné objekty. Celkové náklady jsou ve smlouvě odhadnuty na 11 100 000 Kč, které měla hradit obec.¹²⁹ Vojenské letiště v Chrudimi nebylo dokončeno za období první republiky a ani v březnu 1939.¹³⁰

3.13 Civilní protiletectká ochrana a letecké manévry

V rámci tématu bezpečnosti situace se musíme zaměřit i na bezpečnost Chrudimě před případnými vojenskými nálety. Od první světové války vzrostl význam bojových letadel. Letadla mohla plnit funkci průzkumnou, stíhací a bombardovací. Můžeme předpokládat, že při bombardování nepřítelem by byly na prvním místě vojenské objekty, tovární a průmyslové oblasti a dopravní uzly. Takové nálety by se však neobešly bez ztrát na civilním obyvatelstvu. Z toho důvodu se zřídily výbory civilní protiletectké ochrany, které měly civilní obyvatelstvo připravit na případný letecký útok a úzce spolupracovat s armádními složkami.

V Chrudimi došlo ke zformování místního výboru protiletadlové obrany 31. července 1930. Předsedou se stal předseda sboru dobrovolných hasičů Josef Káles. Civilní protiletectkou ochranu podporovala organizace Sokol, sbor dobrovolných hasičů, Červený kříž a organizace Masarykova letecká liga a další.¹³¹ Samozřejmě spolupracovaly i státní složky jako poštovní úřad nebo četnictvo.

Informace ohledně civilní protiletectké ochrany se uváděly i v tisku. V Hlasech východních Čech se 1.srpna 1930 uvádějí instrukce ohledně nácviku pasivní obrany civilního obyvatelstva během leteckých útoků. Článek informoval civilní obyvatelstvo před plánovaným cvičením zaměřeným na letecké útoky. Během těchto leteckých útoků měla být poprvé prověřena kooperace civilních protiletectkých složek s armádními. Tato spolupráce byla důležitá v předávání informací ohledně blížícího se náletu. Můžeme si tedy představit, že před

Hlášení Bernard P. aktivní četař dělostřelectva z Vysokého Mýta, fotografování sečské přehrady. 12. června 1937.

¹²⁸ BOČEK, Petr. *Letecká Chrudim 1926–1939: Chronologický přehled událostí. Chrudim: PORS 52, 2003. ISBN 80–86585–08–5. s.21*

¹²⁹ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3906. Žádost Město Chrudim žádá o schválení smlouvy uzavřené se státem Československým/vojenskou správou.15.ledna 1938.*

¹³⁰ BOČEK, Petr. *Letecká Chrudim 1926–1939: Chronologický přehled událostí. Chrudim: PORS 52, 2003. ISBN 80–86585–08–5. s.25.*

¹³¹ BOČEK, Petr. *Letecká Chrudim 1926–1939: Chronologický přehled událostí. Chrudim: PORS 52, 2003. ISBN 80–86585–08–5. s.9.*

nebezpečím blížícího se náletu mohla armáda vyrozumět výbor civilní protiletecké ochrany nebo naopak. K této vzájemné komunikaci měl sloužit poštovní úřad. Při vyrozumění o blížícím se náletu mělo být uvedeno v pohotovost: četnictvo, sbor dobrovolných hasičů, samaritánská služba a mělo být upozorněno civilní obyvatelstvo. K varování mohly posloužit zvony nebo sirény umístěné u nádraží nebo továren. V případě zaznění sirén se měl přerušit provoz v továrnách a civilní obyvatelstvo se mělo schovat v připravených krytech. V případě nočních náletů se mělo dodržovat zatemnění. Všechny tyto instrukce a spolupráce byly prověřeny leteckými manévry mezi 3. až 6. srpnem. Letecké manévry pokryly území od Olomouce až po Pardubice včetně Chrudimě. Během tohoto cvičení letadla shazovala poučné letáky nad městy. Letáky obsahovaly např. informace o ochraně před účinky leteckých pum nebo o významu průzkumných letadel. Během cvičení se konaly denní i noční simulované nálety.¹³² Manévry se účastnily 4 letecké pluky, jednotky protiletadlového dělostřelectva a výbory pro pasivní obranu. Pasivní ochrana spočívala zejména v upozornění před náletem zvukovými signály, vyrozumění armádního velitelství a vyrozumění civilního obyvatelstva, jak se zachovat během leteckého útoku. Aktivní letecká obrana byla záležitostí protileteckých baterií. Tyto baterie byly během leteckých manévru rozmístěny podle silnice vedoucí k obci Topol. Protiletadlové baterie byly rozmístěny v tak, aby dokázaly křížovou palbou pokrýt vzdušný prostor nad důležitými objekty. Výzbroj tvořila protiletadlová děla 8,35cm vz.22, která byla zamaskována slámou a zelení.¹³³ U každé baterie musely být přístroje a obsluha na určování výšky a zajištění spojení. V noci se využívaly světlomety.

V roce 1934 se začaly v Chrudimi prověřovat sklepy vhodné pro evidenci protileteckých krytů. V květnu proběhl cvičný nálet bombardovacích letadel 4. leteckého pluku v Hradci Králové. Při náletu byly shazovány cvičné bomby mířené na pivovar a cukrovar. Zde se měly prověřit schopnosti a reakce záchranných sborů tvořených hasičstvem a samaritánskými hlídkami.¹³⁴

V září téhož roku se uskutečnil v Chrudimi i den brannosti. Informoval o tom článek v Hlasech východočeských. Při této události se představovaly nejrůznější armádní i civilní složky spojené s protileteckou obranou. Konala se i ukázka bombardování města. Veřejnosti byl zpřístupněn nový kryt, který se nacházel ve stráni sklepení podfortenského mlýna (Pardubická fortna).¹³⁵ Tento kryt však nebyl nikdy plně dokončen.

V roce 1938 se zvyšovala obava z válečného konfliktu, a proto měla být civilní protiletecká obrana co nejvíce připravena. Tento fakt nám dokazuje zpráva z ministerstva vnitra ze 17.září 1938. Zpráva žádala zemské a okresní úřady, aby věnovaly civilní protiletecké ochraně co největší pozornost. Finance obcí měly být přednostně použity na dokončení příprav civilní protiletecké ochrany. Dále zpráva kladla důraz na přezkoušení krytů v hustě osídlených

¹³² *Pokyny pro nácvik pasivní obrany civilního občanstva proti leteckým útokům. Hlasy východočeské.č.31. 1.srpna 1930.*

¹³³ *BOČEK, Petr. Letecká Chrudim 1926–1939: Chronologický přehled událostí. Chrudim: PORS 52, 2003. ISBN 80–86585–08–5.s10*

¹³⁴ *BOČEK, Petr. Letecká Chrudim 1926–1939: Chronologický přehled událostí. Chrudim: PORS 52, 2003. ISBN 80–86585–08–5. s.17.*

¹³⁵ *Den brannosti chrudimského kraje 30.září 1934. Hlasy východočeské.č.36.14.září 1934.*

oblastech, místech důležitých úřadu nebo podniků. Veškeré nedostatky měly být co nejdříve a přednostně vyřešeny.¹³⁶

Chrudim musela být v roce 1938 finančně vysílena. Od roku 1934 se začaly vybírat a přestavovat sklepy na letecké kryty. Protiletecké kryty musely být vybaveny příslušenstvím jako byly například plynové masky. To vše stálo město peníze. Musíme si uvědomit, že od roku 1929 ve světě zavládla velká hospodářská krize. Ta se v Československu začala projevovat o něco déle. V roce 1937 město Chrudim uzavřelo smlouvu s Československým státem (vojenskou správou) ohledně výstavby vojenského letiště, která se spojenými závazky měla odhadem vyjít na 11 100 000 Kč.

¹³⁶ *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3909. Zpráva ministerstva vnitra: Ochrana proti leteckým útokům. Přezkoušení a doplnění příprav CPO. 17.zář 1938.*

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo vytvořit přehled o bezpečnostní situaci ve městě Chrudim v meziválečném období. V úvodu práce jsou stanovené otázky, na které má práce odpovědět.

Při vytváření své práce jsem pracoval s řadou různých zdrojů. Informace ohledně města Chrudim v daném období jsem čerpal převážně z vlastivědné encyklopedie města Chrudim a ze svazků edice Chrudim. V některých částech popisu města odkazuji i na jiné bakalářské práce, které se podrobněji zabývají daným tématem. Celkově jsem při svém bádání narazil na málo zdrojů, které poskytují informace o městě Chrudim v meziválečném období. K popisu bezpečnostních sborů jsem využil literaturu, která se zabývá podrobným popisem každého bezpečnostního sboru. Skvělým zdrojem mi byla publikace Dějiny policie a četnictva. Praktická část práce čerpala z pramenů města Chrudim, které jsem vyhledal ve Státním okresním archivu Chrudim. Zde jsem po konzultaci s vedoucím práce i s vedoucím archivu čerpal z fondu: Okresní úřad města Chrudim (1855-1945). Tento fond je velice rozsáhlý a obsahuje mnoho informací k otázce bezpečnosti města. Posledním zdrojem práce byl regionální tisk Hlasy východočeské, které obsahovaly informace o případech a událostech spojených s bezpečností.

Z teoretické části, věnující se popisu města Chrudim je patrné, že ačkoliv kdysi Chrudim patřila mezi 10 nejvýznamnějších měst Čech, do konce 19. století patřila mezi silně se rozvíjející města, ztrácí postupně na významu a její místo zaujímají sousední Pardubice. Příčinu spatřuji v tom, že Chrudim postrádala vojenskou posádku a nebyla významným dopravním uzlem. Přesto se v Chrudimi nacházely významné průmyslové podniky i školy, které zajistily městu přísun obyvatel-studentů a dělníků. Díky sčítání lidu z roku 1921 a 1930 známe konkrétní počet obyvatel v Chrudimi. Z další kapitoly teoretické části máme představu o bezpečnostních sborech v Československu. Po vzniku nového státu bylo nutné tyto sbory reorganizovat, a hlavně doplnit jejich stavy. Musíme si uvědomit, že maďarští, němečtí nebo rakouští příslušníci bezpečnostních sborů po vzniku Československa opustili svá místa. Tyto místa musel někdo obsadit. Další problémy byly tvořeny výzbrojí, která byla dlouho stejná jako za předcházejícího režimu. U jednotlivého sboru se věnuji jeho základní charakteristice a popisu základních faktorů jako jsou struktura nebo výstroj a výzbroj. Z této části je patrné, že státní policie i četnictvo si muselo projít mnoha změnami a úpravami.

Praktická část je tvořena popisem jednotlivých pramenů, které mají podobu oběžníků, hlášení a zpráv z různých institucí, které obsahují informace ohledně bezpečnosti. Díky těmto informacím víme, že v Chrudimi byla obecní policie po celé meziválečné období a známe počty příslušníků i její umístění. Podobné informace jsou zde uvedeny i o četnictvu, kde sice neznáme počty příslušníků, ale víme od jistého roku, kde byla četnická stanice umístěna. Dozvěděli jsme se, že v Chrudimi byla umístěna i četnická pátrací stanice. Dále praktická část obsahuje jednotlivé případy, kterými se četnictvo nebo policie zabývala.

Na závěr této kapitoly bych odpověděl na stanové otázky v úvodu práci. Začneme otázkou, kdo zajišťoval bezpečnost a pořádek ve městě Chrudim? Ve městě Chrudim se o bezpečnost a pořádek staralo Československé četnictvo a obecní policie po celé meziválečné období. Četnictvo bylo v Chrudimi tvořeno četnickou stanicí i četnickou pátrací stanicí. Při svém bádání jsem také zjistil, že stálá vojenská posádka se v Chrudimi po celé meziválečné období nenacházela. V Chrudimi se sice v druhé polovině 30.let začalo stavět vojenské letiště a k tomu kasárny pro personál, nicméně letiště nebylo v meziválečném období dokončeno.

Vojenské jednotky se ve městě Chrudim nacházely jen během vojenských cvičení. Ve 30. letech mělo město i svůj orgán civilní protiletecké ochrany, který se měl zabývat spolu s vojenskými jednotkami ochranou obyvatelstva před leteckými útoky. V rámci všeobecné bezpečnosti můžeme uvést i sbor dobrovolných hasičů, který zasahoval proti požárům a živelním pohromám. Další otázka se týká výstroje a výzbroje bezpečnostních sborů ve městě Chrudim. Odpověď na tuto otázku nalezneme v teoretické části práce v kapitole bezpečnostní sbory, protože četnická výstroj a výzbroj byla jednotná. Výzbroj a výstroj obecní policie mohla být podobná jako výzbroj a výstroj státní policie nicméně záleželo na možnostech obce, která obecní policii zřizovala. V pramenech jsem nenašel žádné informace, které by se týkaly výzbroje a výstroje obecní policie v Chrudimi. Další otázka se týká objektů spojených s bezpečností ve městě. V rámci svého bádání jsem narazil na seznamy podniků důležitých pro obranu státu nebo brannou moc. Tomuto tématu se věnuje samostatná podkapitola, ve které uvádím seznam civilních podniků důležitých pro obranu státu nebo pro brannou moc. Tento seznam zahrnuje nejen podniky v Chrudimi, ale i v celém okrese. K tomuto seznamu musíme připojit i státní objekty. Ty v Chrudimi představovaly sídla státních úřadu, četnickou stanici, nádraží a pošty. Důležitým objektem bylo i vojenské letiště, které bylo sice ve výstavbě, přesto se muselo chránit například před vyzvědačstvím. Stejně tak byla chráněna i Sečská přehrada, která se nachází nedaleko Chrudimě. Předposlední otázka se zaměřovala na závažné trestné činy, které se staly v Chrudimi. Takové zločiny popisují v podkapitole závažné zločiny. Během celého období jsem našel v regionálním tisku celkem 4 závažné zločiny. Tyto zločiny podrobně popisují, protože je na nich vidět, jak byly muži zákona připraveni hájit zákon. Na závěr zodpovím první otázku uvedenou v úvodu, která zní takto: Jak vypadala bezpečnostní situace v Chrudimi v meziválečném období? Dle obsahu práce můžeme vidět, že se město Chrudim potýkalo mnoha druhy zločinu. V roce 1919 se v Chrudimi i v Hlinsku konaly demonstrace kvůli předražování a nedostatků zboží. Demonstrace a nepokoje mohou představovat vážné nebezpečí, pokud přejdou k nekontrolované agresii. Navíc v této době můžeme pozorovat, že je nedostatek příslušníků bezpečnostních sborů, protože v Hlinsku musí asistovat vojenská jednotka. V této době se konaly i menší demonstrace a můžeme stanovit, že se obešly bez škod a agrese. Ve 30. letech orgány města musely řešit střety mezi fašisty, komunisty a sociálními demokraty. Tyto strany se snažily navzájem se oslabit a prováděly různé formy provokace, při kterých docházelo nebo mohlo dojít ke konfliktu. V Chrudimi si s těmito střety dokázaly poradit bez škod. V rámci bezpečnosti a na základě požadavku nadřízených míst musely bezpečnostní sbory v Chrudimi sledovat a vést evidence cizinců ve městě i v okrese. Tyto evidence byly reakcí na nějakou akci spáchanou cizinci nebo měly jen vytvořit přehled o počtech cizinců. Díky pramenům víme, že se v Chrudimi mnoho cizinců nepohybovalo. Další typem zločinu, kterým se musely bezpečnostní sbory v Chrudimi vypořádat byly přestupky proti živnostenskému řádu. Takové přestupky však nemohly ovlivnit bezpečnost města. Většinou je jednalo o prodej zboží nebo poskytování služeb bez řádného živnostenského listu. Přesto se těmito záležitostmi muselo četnictvo zabývat. Stejně tak se muselo četnictvo zabývat prostitucí a kuplířstvím, které se v Chrudimi i přes zákazy provozovalo. Z pramenů, ale vyplývá, že se v Chrudimi a v okolí vyskytovaly velice zřídka a byla tvořena jedinci. Ve větším měřítku by prostituce mohla představovat pro město nebezpečí v podobě šíření pohlavních nemocí. K takovému rozšíření však nedošlo. Bezpečnost města mohla být ohrožena vyzvědačstvím. Zpravodajské informace mohly ohrozit bezpečnost města v případném válečném konfliktu nebo mohly být využity k sabotáži. Ve své práci uvádím dva pokusy o získání informací, ale naštěstí tyto pokusy byly neúspěšné. Další problematikou

bylo nelegální držení zbraní. Tyto nelegální zbraně mohly představovat nebezpečí ve větším počtu. Na Chrudimsku byly případy držení nelegálních zbraní, ale byly v minimálním počtu a nepředstavovaly vážné ohrožení. Ve 30. letech můžeme zpozorovat rozšíření dopravních prostředků mezi obyvatelstvem a s tím i rozšíření dopravní problematiky. Už v této době se setkáváme s dopravními srážkami, nehodami a dalšími souvisejícími problémy jako je alkohol za volantem nebo neosvětlený chodec. Přesto četnictvo a troufám si říct, že i obecní policie dohlížela na dopravní bezpečnost v Chrudimi i v okrese. Důkazem toho jsou služební hlášení o dopravních záležitostech a hlášeních, týkající se zvláštních silničních kontrol, kterých se chrudimští četníci účastnili. V Chrudimi se během celého sledovaného období stalo několik závažnějších trestných činů. V těchto případech došlo ke střelbě, která přinesla smrt. Tyto případy skvěle ukazují obětavost mužů zákona při zneškodnění nebezpečných pachatelů. Většinou tyto činy spáchali ozbrojení jedinci, kteří dříve nebo později byli zneškodněni. Chrudim byla také ústředím pro vojenské cvičení, při kterém město navštívil prezident Beneš. Tato událost si vyžádala mnoho opatření k zajištění hladkého průběhu cvičení, a hlavně k zajištění bezpečnosti prezidenta. Chrudim se aktivně podílela i na zabezpečení města před případným válečným konfliktem. Byly vytvořeny seznamy důležitých civilních podniků, které byly důležité pro obranu státu. Chrudim zapojila civilní obyvatelstvo do nácviku obrany proti leteckým útokům v rámci spolupráce civilní protiletecké obrany s armádou. Dále se snažila vytvářet ve městě protiletecké kryty a vybavit je potřebným příslušenstvím. To bylo stěžováno světovou hospodářskou krizí. Další zátěž města přišla s výstavbou vojenského letiště, které stálo obrovské peníze. Z obsahu práce vyplývá, že se Chrudim potýkala s mnoha problémy, ale úspěšně se s nimi dokázala vypořádat. Každý může situaci vyhodnotit podle svého úsudku, ale já shledávám město Chrudim v meziválečném období za bezpečné.

Podle mého názoru práce vytváří základní bezpečnostní přehled. Jsem přesvědčen, že některé poznatky uvedené v práci, by mohly být předmětem pro budoucí bádání.

Prameny a literatura

Prameny nepublikované archivní

- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11114.Náklad na veřejnou bezpečnost v roce 1919.*
- *Státní okresní archiv města Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11114. Vyjádření starosty města Chrudim o nákladech na veřejnou bezpečnost. 1919.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11135. Oběžník Policejní stráž obecní zjištění jejich stavu. 15. listopadu 1932.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11135. Oběžník Policejní stráž obecní zjištění jejich stavu. 26. listopadu 1932.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3793.Oběžník umístění zemských okresních úřadů, státních policejních úřadu a umístění četnictva. 3 přílohy. 11. listopadu 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Hlášení Hlinsko demonstrace.28.května 1919.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Manifestace proti drahotě v Chrudimi.27. května 1919.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Hlášení o Drahotním hnutí v Heřmanově Městci.14. ledna 1919.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11113. Hlášení o demonstraci dělnictva a studentstva v Chrudimi.20. května 1919.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3010. Zpráva Bezpečnostní poměry v okrese Chrudimském. 24.srpna 1921.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3744. Hlášení Voličská schůze N.O.F v Chrudimi. Rozpuštění.28.dubna 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3744. Hlášení Důvěrná schůze fašistická ve Svratouchu, rozpuštěna. 20.března 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3751. Oběžník KSČ organizování hladových pochodů a demonstrací nezaměstnaných v únoru 1935. 6.února 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3751. Hlášení K.S.Č.–Organizování hladových pochodů a demonstrací ve dnech 21. až 24.února 1935. 28.února 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3751. Zpráva Hlinsko soustředění četnictva dne 4. března 1935. 27.února 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.11135.*

- *Oběžník Polští příslušníci židovského vyznání na území Československa. 30. října 1919.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3766. Oběžník Oslavy 1.května 1935. 23.dubna 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3729. Oběžník Oslava státního svátku 28.října 1935.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3880. Oběžník Oslavy 1.května 1937. 21.dubna 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.11129. Oběžník Výtržnosti v Praze 10.února 1925 perlustrace cizozemců. 16. února 1925.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.11123. Oběžník Statistika německých příslušníků v ČSR a jejich zaměstnání. 20. března 1923.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.11123. Přehled říšskoněmeckých příslušníků usedlých ve správním okrese Chrudimském. 28. března 1923.*
- *Státní Okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.16524. Hlášení M.Č. z Chrudimi přestupek živnostenského řádu. Datum sepsání hlášení není uvedeno. 1936.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.11123. Hlášení J.M. přestupek živnostenského řádu. Datum sepsání hlášení není uvedeno. 1936.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.16519. Hlášení J.L. z Chrudimi přestupek živnostenského řádu. 28.srpna 1936.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.16549. Hlášení A.B. z Dolních Kralovic předražování. Datum sepsání dokumentu neuvedeno. 1938.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.16571. Oznamení společenství lakýrníků, malířů a natěračů. 5. listopad 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.16518. Hlášení Matylda K. a Karel U. přestupek kuplířství. 22. března 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.16512. Hlášení Františka D. z Pokřikova, přestupek zákona o potírání pohlavních nemocí. Datum sepsání dokumentu neuvedeno. 1938.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3710. Hlášení Vojtěch Š. z Holubova Vojenská zrada. 11. listopadu 1933.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3893. Oběžník Říšskoněmecká zpravodajská služba, sbírání plánů československých měst. 2. srpna 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.3893. Hlášení Plány československých měst sbírání říšskoněmeckou zpravodajskou službou. 5.února 1938.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1885–1945). Inv.č.16540. Hlášení Václav P. z Chrudimi přestupek zbrojního patentu. 10. června 1937.*

- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16518. Hlášení Arnošt K. z Prahy neoprávněné držení zbraně. 27. únor 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.11237. Osvětový referát velitelství čs.4. pěší divize Hradec Králové. 29.srpna 1921.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16527. Hlášení Arnošt M. z Chrudimi, přestupek proti bezpečnosti těla. Datum sepsání záznamu neuvedeno. 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16538. Hlášení František P. z Hlinska, přestupek vládního nařízení o jízdě motorovými vozidly. 25. květen 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16502. Hlášení Alois Ch. z Chrudimi, Viktor M. z Pardubic, neopatrná jízda a přestupek proti bezpečnosti těla. Datum sepsání hlášení nečitelné. Červen 1938.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3724. Hlášení: Zvláštní silniční kontrola. 23. srpna 1934.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16559. Hlášení: Jan Š. a Hubert V. Chrudim přestupek proti bezpečnosti těla. 14. října 1937.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.16532. Hlášení Václav N. Kočí přestupek proti bezpečnosti života.24. srpen 1938.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3829. Zpráva okresního hejtmána: Závěrečná cvičení 1936. 25.července 1936.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3829. Instrukce Presidia zemského okresního úřadu: Závěrečná cvičení v roce 1936 v Čechách a v zemi Moravskoslezské. Bezpečnostní opatření. 5.srpna 1936.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). In.č.3045. Oběžník: Seznam dolů, hutí a průmyslových podniků důležitých pro stát nebo brannou moc. 14. prosince 1921.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3045. Ručně psaný seznam podniků důležitých pro stát nebo brannou moc. 17. prosince 1921.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3906. Žádost Město Chrudim žádá o schválení smlouvy uzavřené se státem Československým/vojenskou správou.15.ledna 1938.*
- *Státní okresní archiv Chrudim. Fond Okresní úřad Chrudim (1855–1945). Inv.č.3909. Zpráva ministerstva vnitra: Ochrana proti leteckým útokům. Přezkoušení a doplnění příprav CPO. 17.září 1938.*

Prameny publikované

- *Statistický lexikon obcí v Republice československé: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. V Praze: Orbis, 1934.*
- *Zákon o četnictvu ze 14.dubna 1920 č. 299/1920 sb. z. a n. RSC.*

- *Zákon o potírání pohlavních nemocí z 11.července 1922 č.241/1922 Sb. z. a n. RSC.*

Literatura

- *BASTL, Miroslav. Demografický vývoj v chrudimském okrese v letech 1850–2001. In: Chrudimský vlastivědný sborník 2. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim, 1997. ISSN 1214–6048.*
- *BOČEK, Petr, Pavel KOBETIČ a Tomáš PAVLÍK. Chrudim: vlastivědná encyklopedie. Vydání druhé, rozšířené. Chrudim: Město Chrudim, 2018. ISBN 978–80–906318–2–3.*
- *BOČEK, Petr. Letecká Chrudim 1926–1939: Chronologický přehled událostí. Chrudim: PORS 52, 2003. ISBN 80–86585–08–5.*
- *GALAŠ, Radek. Československé četnictvo (1918–1929). Praha: Academia, 2019. První republika., svazek 11. ISBN 978–80–200–3016–0.*
- *Hájek, Pavel. Chrudimské Obyvatelstvo. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2010. ISBN 8086585239.*
- *JANÁK, Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jan DOBEŠ. Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80–7106–709–1.*
- *KLIMEK, Antonín. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 13, 1918–1929. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80–7185–264–3.*
- *KLIMEK, Antonín. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 14, 1929–1938. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80–7185–264–3.*
- *MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. Dějiny policie a četnictva. II., Československá republika (1918–1939). Praha: Police History, 1999. ISBN 80–902670–0–9.*
- *Michal Benda, komunisté nebo Fašisté? Činnost Komunistické strany Československa a Národní obce fašistické před pardubickými obecními volbami v roce 1932. Východočeský sborník historický. Č.31. 2017. Bez ISBN.*

- *Smlsal, Josef, Tomáš Pavlík, and Ivo Šulc. Chrudimské Firmy. 1. vyd. Chrudim: PORS, 2003. ISBN 8086585093.*
- *SPURNÝ, Miroslav. Ve dne v noci podle zákoníku--: policisté a četníci v českých zemích do roku 1945. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3774-3.*

Tisk

- *Hlasy východočeské. Ročník 1921.*
- *Hlasy východočeské. Ročník 1931.*
- *Hlasy východočeské. Ročník 1934*
- *Hlasy východočeské. Ročník 1935.*
- *Chrudimský kraj, krajský list českého východu. Ročník 1936.*

Internetové zdroje

- *Aspi.cz* [online]. Praha: Cream, 2022 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/menu/search>
- *Beck-online* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/index.seam#>
- *Chrudim: Základní údaje. Chrudim.eu.: Základní údaje: Chrudim* [online]. *Chrudim: redakční systém vismo®*, 2016, 3.4.2017 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.chrudim.eu/zakladni-udaje/d-6982/p1=1990>

Bakalářské práce

- *BLEHOVÁ, Markéta. Továrna Františka Wiesnera v Chrudimi ve třicátých letech 20. století. 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce Hnilica, Jiří.*
- *KROUTIL, Dominik. Město Chrudim za 1. světové války. Pardubice, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce doc. PhDr Tomáš Jiránek.*
- *MARIÁNEK, Jiří. Historie Sečské přehrady–průběh výstavby do roku 1947. Hradec Králové, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce PhDr. Zdeněk Zahradník*